

I.

AZ OSZK 1973-BAN

Az Országos Széchényi Könyvtár 1973. évi működése

Az 1973-as év legfontosabb eseményeként értékeljük, hogy könyvtárunk megkezdhette állománya egy részének a vári épületbe való áttelepítését. Jóllehet ez a tény távolról sem csökkenti, sőt egyelőre növeli a költöztetést lebonyolító Raktári Osztály és az állomány kiszolgálását ellátó Olvasószolgálat gondjait, a tárolás eddig megoldhatatlan problémája a toronyraktárak folyamatos használatbavételével szerencsésen rendeződött.

Jelentős változások történtek a könyvtár szervezeti felépítésében is. Bár ezen a téren még csak a kezdeti lépéseket tehattuk meg — jelenlegi szűkös helyviszonyaink nem teszik lehetővé a minden tekintetben korszerű szervezeti forma megvalósítását — a mostani rendezés már az átmenetet jelenti a várban megvalósuló nemzeti könyvtári szervezet felé.

Az állománnyal kapcsolatos rekonstrukciós munkák közül lényegében befejezést nyert a szolgálati betűrendes katalógus rekonstrukciója. Az itt felszabaduló energiákat az elkövetkező években a régi anyag nagyobbarányú rekatalogizálására fordíthatjuk.

A retrospektív bibliográfiai feltárás előtt új távlatokat nyitott a 18. századi hazai nyomtatványok feltérképezésére beindított országos akció. A nyomdászat-történeti kutatásokat is előbbre vivő vállalkozást méltán sorolhatjuk a magyarországi könyvnyomtatás 500 éves jubileumának kevésbé látványos, de annál értékesebb és maradandóbb eseményei közé.

Tovább fejlődött részvételünk a nemzetközi információs rendszerekben. Ebben az évben alapoztuk meg a nemzetközi azonosító könyvszámozás hazai bevezetését. (International Standard Book Number.) Az új feladatnak a nemzeti könyvtár központi funkciói közé való iktatása még tovább erősítette könyvtárunk felelősségét a nemzeti dokumentumtermés számontartásában és regisztálásában.

Végül jelentős állomáshoz érkezett állományvédelmünk is: a Rosenberg házaspár utcai új épületben korszerű elhelyezésben, racionális munkaszervezettel véglegesen kialakult a hírlapállomány-védelem teljes üzeme.

I. A KÖNYVTÁR GYŰJTEMÉNYEI

Állománygyarapítás

Könyvtárunk állománya 1973-ban 37 129 könyvvel, 5565 évfolyam időszaki kiadvánnyal, 83 422 db egyéb dokumentummal, összesen tehát 126 116 könyvtári egységgel gyarapodott.

Az újonnan megjelenő hazai anyag begyűjtését a Kötelesspéldány Szolgálat biztosította. Ebből a beszerzési forrásból több mint 90 000 dokumentummal gyarapodott az állomány: ez csaknem ötezerrel több, mint az előző évben. A könyvek, jegyzetek, különlenyomatok száma ebből 29 753, ugyancsak évről évre emelkedő. (Közülük 13 217 db került a Kisnyomtatványtár csoportos feldolgozású anyagába.) A kötelesspéldány szolgáltatás régebbi hiányainak felderítését a kardex-nyilvántartások és a különböző bibliográfiai források alapján aktív módon folytattuk. A közel 300 levélbeli bekérés eredménye 401, az állományban eddig nem szereplő tétel megszerzése volt.

Külföldi gyarapítási politikánk továbbra is a gyűjtőkörünkbe tartozó anyag szigorú szelekcióval érvényesített beszerzésére irányult. Hungarika-kötelezettségünk szem előtt tartásával igyekeztünk a magyar irodalom- és nyelvtudomány, ill. a magyar történettudomány szempontjait elsődrendűen figyelembe venni. Eközben gyakran konzultáltunk a megfelelő korszakokat feldolgozó tudományos szakemberekkel, valamint nagyobb vásárlások előtt a hasonló gyűjtőkörű szakkönyvtárakkal. Jelentős lépésként értékeljük, hogy ez évtől már egy külső szaktudományi referenst is foglalkoztattunk, aki a finn-ugor, ill. uráli nyelvek szakterületének beszerzendő irodalmát jelölte ki.

Az előző évvel szemben a külföldi aukciókon való részvételünk csökkent. Részben nem merültek fel olyan számban valóban fontos és becses tételek, részben néhány esetben az aukción elért árak a könyvtárunk számára még reális határt meghaladták. Egy értékes LISZT-autográf és BOLYAI János *Appendix*ének első francia (s egyben első idegen nyelvű) fordítása így is kiemelkedően értékes. Nagyobb eredménnyel vásároltunk viszont a hazai aukciókon: elsősorban a Régi Nyomtatványok Tára részére sikerült néhány valóban értékes darabot beszerezniük.

Magántulajdonból származó dokumentumok köréből is értékes gyarapodásokról számolhatunk be. Ilyenek elsősorban a Kézirattár számára történt vásárlások, hagyatékok. Nyomtatványok tekintetében külön említést érdemel N. SEBESTYÉN Irén gazdag nyelvészeti gyűjteménye, amelyet tulajdonosa, mint a Széchényi Könyvtár volt munkatársa, a könyvtárhoz fűződő érzelmi kapcsolatai dokumentálásaként ajánlott fel számunkra. Ez a gyűjtemény az országban egyedülálló uralisztikai anyagával szerencsésen egészíti ki a mintegy tíz éve megvásárolt ZSIRAI-könyvtár finn-ugor nyelvészeti anyagát. Értékes gyarapodás HUZIÁNYI István, Egyesült Államokban élő adományozó ajándéka, akinek KOSSUTH Lajosra vonatkozó könyv-, folyóirat- és hírlapcikk-gyűjteménye értékes forrása lehet a KOSSUTH amerikai útjára vonatkozó kutatásoknak.

A Nemzetközi Csereszolgálat ez évben is nagy segítséget nyújtott a gyarapítási munkához. Nemcsak a szocialista országokkal fennálló kulturális csereegyezmények keretében automatikusan beérkező, hanem a deziderált kiadványok megszerzését is biztosította. Kiemelkedő itt a finn és a szovjetunióbeli finnugor

népek irodalmának vonatkozásában most először jelentkező nagyobb volumenű dezideráta-anyag gyors beszerzése.

A Fölőspéldány Központtal való együttműködés ez évben számszerűségében kevésbé látszik eredményesnek, mint az elmúlt évben. Ennek oka, hogy a Fölőspéldány Központ a számunkra elsősorban érdekes 1850 előtti magyar kiadványok feldolgozását az év utolsó negyedében kezdte meg, s az ezekből igényelt művek csak az 1974-es statisztikában fognak jelentkezni.

Az időszaki kiadványok beszerzésénél fokozott aktivitással törekedtünk a hiányok pótlására. A súlypont elsősorban a belföldi megjelenésű időszaki kiadványok elsőpéldány-hiányainak pótlása volt, ennek eredménye 201 teljes évfolyam és 1470 szórványszám. (A többespéldányok beszerzése további 955 évfolyamot és 3332 szórványszámot eredményezett.) A külföldi hungarikumok hiányainak beszerzésénél jelentős kezdeti lépés az a 122 címet tartalmazó keresőlista, amelyet országokra bontva, különböző külföldi kereskedelmi partnereknek is eljuttattunk. Ennek eredményei — remélhetőleg — az elkövetkező évben fognak jelentkezni.

A kölöngyűjteményi dokumentumok gyarapodásánál figyelemre méltó, hogy a beszerzett kéziratok száma újra jóval meghaladta a tizezret (12 061 db) s ez fokozott mértékben figyelmeztet a tár feldolgozó kapacitásának elégtelenségére és tárolási gondjainak egyre súlyosbodó voltára. A Kisnyomtatványtár is hasztalan igyekszik szigorú szelekciójával gátat emelni a nyomtatványok áradata elé: a 60 000 alá leszorított szám a tavalyi 54 000-rel szemben az idén újra megközelítette az 58 000-et. (Nem számítva az ugyancsak a Kisnyomtatványtár gyűjtőkörébe tartozó szabványokat, szabadalmakat, képeket, metszeteket.) Itt említjük meg a Zeneműtár jelentős kezdeményezését, amely az új magyar zeneművek eredeti kéziratainak megszerzésére irányul, s amely máris szép eredményekkel bíztat.

A gyarapítási hitelkeret az előző évre kapott összeget meghaladta: 3 798 000 forint volt. (1972: 3 498 000 Ft.) A felhasználás — elsősorban a már említett külföldi aukciós vételek csökkenése miatt — alatta marad a hitelkeretnek, összesen 3 575 857,90 forintot tett ki.

Könyvgyűjteményünk számos értékes, régi nyomtatvánnyal egészült ki. Az RMK-művek legértékesebb gyarapodása a HELTAI Gáspár által kezdeményezett, első teljesnek szánt bibliafordítás 1565-ben a kolozsvári HELTAI-nyomdában megjelent második része. A fontos irodalomtörténeti és nyomdászattörténeti munkából eddig csak egy csonka példányunk volt. Most egy 16. századi fatáblás bőrkötésben fennmaradt, ép címlapú, szép példány birtokába jutottunk az ÁKV-könyvaukcióján. Ugyanonnan származik egy eddig ismeretlen RMK-mű (bécsi kiadású kalendárium az 1638-as évre), melynek címeres, aranyozott bőrkötéses példánya BATHYÁNY Ádám számára készült.

A régebbi hungarikumok közül említést érdemel az *Attila flagellum dei* népszerű mű eddig nálunk meg nem levő, 16. század eleji luccai kiadása, Achilles GASSERUS *Catalogus regum* című, hely és év nélkül kiadott munkája, amely Magyarország 34 uralkodóját sorolja fel, a NÁDASDY—ZRÍNYI—FRANGEPÁN-per anyagát ismertető 1672. évi amszterdami kiadvány, valamint F. H. VAN DEN BRANT 1678-ban Amszterdamban megjelent tragédiája, *Bela, prins van Hongaryen*.

Antikvagyűjteményünk értékes gyarapodása egy 1515. évi velencei Damas-

cenus-kiadás, Johann ECK *Christenliche Auslegung der Evangelien* című műve (Ingolstadt, 1532), valamint Richard VERSTEGAN *Theatrum crudelitatum haereticorum nostri temporis* című munkája, amelynek 1592-ben megjelent antwerpeni kiadása 30 rézmetszettel szemlélteti a középkori eretnekülődést.

A modern könyvek gyűjteménye számos újabb és régebbi kiadású, ritka művel gyarapodott. Kiemelkedő a már említett BOLYAI-féle kiadás (*La science absolus de l'espace*. Paris—Bordeaux, 1867.), a János vitéz 1844-es utányomásának egy címlapvariánsa s a Petőfi-év alkalmából szerte a világon megjelent újabb Petőfi-kiadások, Havannától Oslón át a Szovjetunióig. A ritkaságok között a hungarikumokon kívül az egyetemes emberi kultúra értékeit is megtaláljuk, NEWTON *Optica*-jának 1706-os londoni kiadását éppúgy, mint Richard WAGNER *Die Kunst und die Revolution* című, 1849-ben megjelent művét, hogy csak egy néhány példát említsünk.

Figyelemre méltó volt kézirataink gyarapodása. A régebbi korok dokumentumai közül egy egyházi szláv kódexet kell kiemelnünk, továbbá a Pozsonyban élt SIGRAY László ismeretlen latin nyelvű feljegyzéseit a 18. sz. első feléből. A 19. sz. első feléből való SZÉCHENYI István egy ismeretlen levele, a század közepéről származik az a csaknem 100 levél, amit NEMESKÉRI KISS Miklós honvédezredeshez, az emigráció egyik vezetőjéhez intéztek, többek között Klapka, Teleki László s elsősorban Kossuth Lajos.

A gyarapodás túlnyomó többsége — természetszerűleg — a 19. század végéről, ill. a 20. századból származik. Kiemelkedik közülük Eötvös Loránd leveleinek nagyértékű együttese, Gyalui Farkas, Sziklay Ferenc, Csécsy Imre és Parragi György levelezése. A szépírók köréből Németh László, Sinka István, Szabó Pál és Tamási Áron kézírataival gazdagodott állományunk.

A színháztörténeti dokumentumok gyarapodását az alábbi példák illusztrálják: Viski Balázs László díszlettervei, Szentgyörgyi István kolozsvári színész (1842—1931) hagyatékából származó rendezőpéldányok, javarészt Shakespeare-drámák, melyeket a művész a múlt század 70-es éveiben maga rendezett Kolozsvárott.

Az időszaki kiadványok jelentősebb beszerzései közül megemlítjük a bécsi *Magyar Mercurius* 1796-os évfolyamát, az *Erdélyi Múzeum* és a *Figyelő* többes-példányként beszerzett köteteit (1874/76, ill. 1873/74.) és az Egyesült Államokban kiadott *Szabadság-Liberty* c. periodikum hosszabb sorozatát (1844—1950, 1952—1955).

Feltárás

Katalógusok

A várba való felkészülés során beindított rekonstrukciós munkák egyik legnagyobb szabású vállalkozása, a szolgálati betűrendes katalógus 1963-ban megkezdett rekonstrukciója lényegében befejeződött. 1974-re csak bizonyos részfolyamatok bevégzése maradt. Ezzel a könyvtár egyik alapkatalógusa olyan korszerű munkaeszközzé vált, amely információs értékében megnövekedve mind a gyarapítás, mind a feldolgozás terén betölti azt a szerepet, ami a belső könyvtári munka számára nélkülözhetetlen. E rekonstrukciós munka eredményeinek átve-

zetése az olvasói katalógusba párhuzamosan folyik, s a következő évben előreláthatólag szintén befejeződik.

A rekonstrukciós munka befejeztével a Katalogizáló Osztály rekonstrukciós csoportja az év második felében rekatalogizálási csoporttá alakult át. Megtörtént az új munkaszervezet kialakítása, s ezzel megteremtették a feltételeit az 1974. év során meginduló nagyobb arányú rekatalogizáló munkának.

Az új címleírási szabvánnyal kapcsolatos előkészületi munkák valamennyi könyvtárat érintik, de a hazai irodalmat teljességében feldolgozó nemzeti könyvtárat különösen. Ezért készítette el a Katalogizáló Osztály az új címleírási szabványtervezet részletes elemzését, összevetését az OSZK eddigi gyakorlatával. Az elkészült, példákkal illusztrált tanulmányt eljuttatták a Szabványbizottsághoz. Az új szabvány az elméleti problémákon kívül technikai problémákat is felvet: szövegei ugyanis lényegesen hosszabbak az eddigi címleírásokénál. A korlátozott terjedelmű adrema lemezek a hosszabb címleírásokat csak két levonaton reprodukálhatnák, ami a katalógusok óriási mértékű felduzzadásához vezetne. A Katalogizáló Osztály a Reprográfiai Főosztállyal együttműködve megkezdte a kísérleteket egy új, xerox-írszet technikával történő cédulásokszorosítás bevezetésére.

A könyvek szakkatalógusának rekonstrukciója személyzeti és egyéb nehézségek miatt vontatottan haladt. Mivel a kurrens munka területén a lemaradás megengedhetetlen, a tervhez képest mutatkozó lemaradás a rekonstrukcióban jelentkezett. A szakkatalógus jövője s általában a szakozás gyakorlatának problematikája foglalkoztatta a könyvtár vezetését; a tárgyban a Szakozó Osztály elméleti és gyakorlati vizsgálatokat, felméréseket végzett, melyeket a következő évben még folytatni kívánunk.

A cikk-szakkatalógus évek óta húzódó ügye végre erőteljesebb lendületet vett. Szemben az 1972-es 9000 cédulával ebben az évben 50 000 cédulát osztottak be.

Hírlapfeldolgozó Osztályon részleges munkaszervezési reformot hajtottak végre, amelynek eredménye a kurrens feldolgozás restancia nélküli biztosítása lett. A katalógusrekonstrukció kérdésében — elsősorban személyi változások miatt — nem sikerült előbbre lépni. Elkészült viszont a periodikafeldolgozás házi címleírási szabványtervezete.

Könyvtárunk egyik súlyponti feladata, az eddig fel nem tárt (ill. kellően fel nem tárt) állományrészek feldolgozása kis mértékben, a rendelkezésre álló kapacitásnak megfelelően folyt. A Gyarapítási Osztály több száz olyan kötetet indított feldolgozásra, amelyek a müncheni katalógusban sem szerepeltek. Lét-számproblémák miatt nem indulhattak meg a tervezett feltárási, ill. rekatalogizálási munkálatok a Kisnyomtatványtárban és a Zeneműtárban. A Kézirattár fondfeldolgozása tartja az évi 15 000-es szintet (sőt a tervet túl is teljesítették), ez azonban a gyarapítás jelenlegi üteme mellett nem lesz elég a régi restancia feldolgozásához.

Itt említjük meg, hogy dr. HARASZTHY Gyula és dr. FARAGÓ Lászlóné szerkesztésében megjelent a könyvtár katalógusait behatóan ismertető, közel 16 íves kiadvány, amely mind a könyvtárosok, mind a kutatók számára máris hasznos segédesszköznek bizonyult.

Bibliográfiák

A magyar nemzeti bibliográfia keretébe tartozó kurrens kiadványok — 9-féle kiadvány, összesen 64 egységben — folyamatosan megjelentek.

A kumulációk tekintetében az elmaradást a hagyományos módszerekkel történő szerkesztés és kivitelezés sajnos nem tudja behozni. Ebben az évben a *Magyar Könyvészet* 1970-es kötete jelent meg, megjelent a tankönyv-bibliográfia-nak 1969—70-es kötete s megindultak a tízéves ciklusbibliográfia munkálatai (1961—1970). Ezen a téren gyökeres változást csak a gépesítéstől remélhetünk.

A magyar nemzeti bibliográfia gépesítésében az 1973-ra tervezett munka évközben módosult: a munkálatok a gépi kísérletek helyett a rendszer teljes kialakítására irányultak. A számítógépes kísérletek előfeltétele ugyanis a programozás alapjául szolgáló rendszerterv kialakítása. A Számítástechnikai Koordinációs Intézettel együttműködve elkészült a gépesített nemzeti bibliográfia rendszerterve. Az 1974-ben meginduló programozás előkészítéseként 400 adatlapot és számos rész tanulmányt készítettek. Kidolgozták az automatizált nemzeti bibliográfia szerkesztési szabályzatát. Mindezen eredmények elérését segítette, hogy az eddigi gépesítési munkaállomás 1973-ban 4 fős gépesítési csoporttá szerveződött. Az év folyamán a Művelődésügyi Minisztérium a munka jelenlegi szakaszát felülvizsgálta.

A külön osztállyá szervezett Retrospektív Bibliográfiai Szerkesztőség folytatta a *Magyar Könyvészet* 1921—1944 c. ciklusbibliográfia munkálatait.

A hungarika bibliográfiák közül az 1961—1970 közötti időszak romániai magyar nyelvű könyvtermését összefoglaló bibliográfia készült el. Szaklektorálására 1974-ben kerül sor. A hungarika csoport az év során nyilvántartásainak rendezésére az intézetvezetés irányítása alatt működő ún. központi brigádtól kapott segítséget.

Az Olvasó és Tájékoztató Szolgálat szerkesztésében elkészült és kiadásra vár a magyarországi íróknak 1945—1968 között külföldön, idegen nyelven megjelent szépirodalmi alkotásainak bibliográfiája. Egyidejűleg folytatták az anyaggyűjtést 1969-től.

A sajtóbibliográfiák vonalán a magyarországi időszaki kiadványok 1972-es jegyzéke majdnem teljesen elkészült, megjelenése a következő években várható. Az *Ephemerides Hungaricae* retrospektív sajtóbibliográfia problémáiról tájékoztató jelentés készült.

A hazai könyvtermés régebbi korszakainak bibliográfiai feltárása ebben az évben nagy lendületet vett. A Művelődésügyi Minisztérium támogatásával sikerült megindítani a 18. századi magyarországi nyomtatványok országos felméréssel kapcsolatos akciót. Az elkövetkező évek nagyarányú munkáinak előkészítéseként felfektették a központi nyilvántartásokat s megkezdték a példánynyilvántartást. A bibliográfiai számbavételt kiterjesztettük az egyházi könyvtárak állományára is. A munka szervezésével megbízott Régi Magyarországi Nyomtatványok csoportja e feladatokra egy fő létszámfejlesztést kapott. — Az 1601—1635 közötti korszak könyvészeti feldolgozását tovább folytatták.

A különgyűjtemények bibliográfiai munkája jórészt a kurrens nemzeti bibliográfia számára készített címleírásokon alapul. (Térképek, zeneművek, hanglemezek.) A Kisnyomtatványtár a grafikai plakátok és metszetek bibliográfiai feldolgozásában az 1968-as restanciát dolgozta fel. A Kézirattár az újkori latin kataló-

gus mintegy 1100 tételével készült el ebben az évben. A Mikrofilmtárban a mikrofilmezett hírlapok és folyóiratok 4. és 5. füzetének összeállításán dolgoztak.

A Bibliográfiai Osztály elméleti jellegű munkái részben a már említett gépesítési munkával, részben az új címléirési szabványtervezettel voltak kapcsolatosak. Két előtanulmány készült a betűrendezési szabvány átdolgozásához a Katalizáló Osztály és a Könyvek Központi Katalógusa közreműködésével.

Fokozódott részvételünk a nemzetközi bibliográfiai vállalkozásokban, ill. a nemzetközi információs rendszerekben. A KGST-tagállamok Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszere keretében a folyóirat-nyilvántartás munkája ebben az évben nagy lendületet vett. A moszkvai központ számára több mint 800 adatlapot dolgoztunk fel a magyarországi folyóiratokról, gépi feldolgozásra alkalmas kódolással. Munkatársainknak aktív szerepük volt az alrendszer szabályzatainak átdolgozásában, kiegészítésében, s több fontos elméleti munkát végeztek a moszkvai központ részére is.

A Nemzetközi Zenei Forrásrepertórium (*RISM, Répertoire International des Sources Musicales*) bibliográfiai munkálataira az év utolsó negyedétől egy fő létszámot biztosított a Művelődésügyi Minisztérium. Így most már remélhető, hogy a magyarországi anyag feldolgozást s idővel közzétételt is nyer e fontos és alapvető nemzetközi kiadványban.

A kurrens nemzetközi könyv- és könyvtörténeti bibliográfia (*ISHB, International current Bibliography of the History of the printed Book and Library*) részére folyamatosan feltártuk az 1972-ben megjelent hazai anyagot.

Használat

Olvasószolgálat, tájékoztatás

Könyvtárunkat ebben az évben 70 827 olvasó kereste fel és összesen 529 284 könyvtári egységet használt. A forgalom az előző évihez képest határozott emelkedést mutat: 1973-ban mintegy 5000-rel több olvasót fogadtunk és 25 000-rel több könyvtári egységet szolgáltunk ki, mint 1972-ben. A növekedés csaknem teljes egészében a törzsállománynál jelentkezett (könyv + időszaki kiadványok), a különgyűjtemények forgalma — kisebb ingadozásoktól eltekintve — lényegében azonos szinten maradt. Az olvasói látogatásoknál a növekedés örvendetes módon elsősorban a tudományos olvasók és az egyetemi hallgatók kategóriájában jelentkezett. Az olvasói férőhelyek elégtelen volta azonban — főleg a csúcsidőszakban — hosszú várakozást, ruhatár előtti sorbaállást eredményezett. Olvasóink kiszolgálásában egyre több nehézséget okoz, hogy az állomány jelentős része ma már külső raktárakban van elhelyezve s onnan csak előre való rendeléssel kérhető ki. Különösen súlyosan érinti ez a régi hírlapok használóit. Ez a helyzet a következő években sem fog javulni, mivel mindíg újabb állományrészeket leszünk kénytelenek a várba telepíteni, s így a térbeli és időbeli távolság az olvasói igények és a teljesítések között csak növekedni fog.

A napi átlagos olvasóforgalom az általános könyv olvasásban 142,6, a tudományos olvasóteremben 5,4, a hírlapolvasásban 88,9 volt. Az előző évvel szemben ez mind a könyv-, mind a hírlapolvasásban 10—11 fős emelkedést mutat. Az általános tudományos olvasóteremmé visszaalakított irodalomtudományi szakolvasóterem forgalma a várakozással ellentétben tovább csökkent (1972: 6,1). Az itt

elhelyezett irodalomtudományi kézikönyvtár megszüntetésével a férőhelyek száma harmincra nőtt, viszont a napi 5,4 kutató ezt korántsem használja ki. Kétségtelenül visszatartja a fejlődést az a tény, hogy a tudományos olvasótermet csak egy műszakban tudjuk üzemeltetni.

Az írásbeli tájékoztatások száma a központi Olvasó- és Tájékoztató Szolgálatnál 386 volt, ebből 89 a hírlaprészlegben. A nagyobb volumenű, tudományos jellegű tájékoztatásokat általában intézmények számára készítettük. (118 hazai és 61 külföldi intézménynek.) Ezen kívül 94 hazai és 113 külföldi magánszemélynek küldtünk írásbeli tájékoztatást. A nagyobb bibliográfiai összeállítást igénylő kérések közül az alábbiakat emeljük ki: svéd PETŐFI-fordítások, JÓKAI-novellák német fordításai, HATVANI István élete és munkássága, BALÁZS Béla irodalom, MACHIAVELLI magyar irodalma (a perugiai egyetem részére), KINIZSI Pálra vonatkozó irodalom, SCHLIEMANN, ill. LESSING-bibliográfia (az athéni egyetem, ill. a nyugatnémet Lessing Társaság részére), Debrecen—Pallag, Sárret és Ógyalla helytörténeti irodalma, az ózdi járás gazdasági élete, iparának fejlődése, a vajdaság története, reprográfiai szakirodalom lelőhelyjegyzéke. Sokirányú adat- és másolatrendeléssel ez évben is kiemelkedő levelezőpartnerünk volt a koppenhágai Királyi Könyvtár.

A különgyűjtemények által adott írásbeli tájékoztatások száma 331 volt, az előző évi 210-zel szemben. Különösen sok és igényes tájékoztatást adott a Zeneműtár (183) és a Kézirattár (102).

A másolatrendelések száma mind a központi olvasószolgálatnál, mind a különgyűjteményeknél emelkedett. Az írásbeli tájékoztatások nagy része is másolatrendeléssel van egybekötve. Ezek kielégítése gyakran jelentős időráfordítást igényel. (Lelelőhely-megkeresés, bibliográfiai feltárás.) Megnőtt az érdeklődés Kézirattárunk állománya iránt is: az év folyamán 1721 kéziratról adtunk egészben vagy részben másolatot.

A könyvtárban őrzött dokumentumok alapján az Igazgatási Osztály 29 esetben adott ki hiteles másolatot. A színlapok és egyéb források alapján kiadott színészi, énekesi stb. működési igazolások száma 71 volt.

A könyvtárunkat felkereső látogatók — tanulmányi és szakmai csoportok, egyéni látogatók — részére rendszeresen végeztünk vezetések, bemutatásokat. Emlékkiállítást rendeztünk MADÁCH Imre születésének 150. és CSOKONAI VITÉZ Mihály születésének 200. évfordulójára. Több alkalommal bemutattuk kiemelkedő hazai és külföldi beszerzéseinket.

Több kiállításon mutattuk be könyvtárunk állományának egyes darabjait a rendező szerveknek kölcsönözve azokat. A jelentősebb kiállítások: 1848-as emlékkiállítás, Pest-Buda egyesítése centenáriumi kiállítás (Magyar Nemzeti Múzeum); diplomatikai kiállítás (Magyar Országos Levéltár); Budapest zenei élete (Budapesti Művészeti hetek); a magyar sajtó múltja (Petőfi Irodalmi Múzeum); politikai plakátkiállítás (Magyar Munkásmozgalmi Múzeum); turista térképek kiállítása (Bp. Fővárosi Tanács); térképtörténeti kiállítás (Pécs, Geodéziai Vállalat); a magyarországi nyomdászat 500 éve (Kecskemét).

A magyarországi könyvnyomtatás 500 éves évfordulójára a Magyar Nemzeti Múzeumban október 5-én megnyílt országos kiállítást — több intézmény közreműködésével — könyvtárunk rendezte meg, a főrendező dr. BORSA Gedeon tudományos főmunkatárs volt. A kiállítást a nyitvatartás három hónapja alatt több mint 45 000 látogató kereste fel, s széles körben ismertette a sajtó, a rádió és a

televízió. Nagy sikere volt a szépen illusztrált kiállítási katalógusnak is. A kiállítás megrendezésében a Kézirattár, a Régi Nyomtatványok Tára és az Olvasószolgálat munkatársai, valamint felkért külső munkatársak működtek közre.

A kiállítással kapcsolatban köszönettel tartozunk a gyűjteményeik egyes darabjait készséggel rendelkezésre bocsátó hazai könyvtáraknak, levéltáraknak és múzeumoknak. Nagyra értékeljük a bécsi Österreichische Nationalbibliothek megértő gesztusát, amellyel a kiállítás teljes tartamára átkölesönözte Hess András budai nyomdájának második ismert nyomtatványát, melyből Magyarországon nincs példány. Hasonlóképpen köszönettel tartozunk két pozsonyi intézménynek is. (Archiv mesta Bratislavy és Státny slovenský ústredny archiv.)

Raktározás

Könyvtárunk új, vári épületének szakaszos átadása során 1973-ban részben elkészültek a vári toronyraktárak, műszaki átadásukra azonban csak az év második felében került sor. Október 10-én megkezdtük a 6–8. raktári szintekre a könyvtári állomány szállítását. Az előre kidolgozott, részletes betelepítési ütemterv részben módosult, mivel időközben felszólítást kaptunk a Budapesti Történeti Múzeumtól a Kiscelli Múzeumban tárolt anyagrészek elszállítására. Hasonlóképpen sürgőssé vált a keszthelyi kastélyépület évvégi átadása miatt az ott tárolt anyagok visszaszállítása. Így a felköltözést az említett helyek kiürítésével kellett kezdenünk. Mindez azonban nem befolyásolta lényegesen az eredeti elgondolásokat. Az év végéig felszállítottuk még a különgyűjtemények külső raktárakban őrzött állományrészeit, s megkezdtük a rákospalotai raktárakban elhelyezett müncheni anyag költöztetését. Kisebb mennyiségű anyag már a központi épületben tárolt könyvek közül is felkerült a várba. Az év végéig összesen 2657 láda anyagot sikerült felszállítani.

Ezzel párhuzamosan megkezdődhetett a Rosenberg hp. utcai épület új hírlapraktárának betelepítése. Speciális állványokon 3500 polcfolyóméter hírlapkötet és nagyalakú díszmű került itt fektetett állapotban elhelyezésre.

Mindezek a költöztetések, átcsoportosítások nagy feladatot jelentettek a Raktári Osztálynak, amelynek ugyanakkor biztosítania kellett az olvasói kiszolgálás zavartalanságát is. A jó vezetés és szervezés azonban úrrá lett valamennyi nehézségen, s így sikerült az átköltözés első ütemét nagyobb zökkenők nélkül lebonyolítani. A továbbiakban is intenzív szervező munkára van szükség: a vári raktárak bekapcsolódása megszüntette ugyan a tárolási gondokat, de növelte a kapcsolattartás, a kiszolgálás gondjait.

Az év folyamán a Mikrofilmtárban megtörtént a filmraktár szétválasztása, a pozitív filmek decentralizált elhelyezése. A Mikrofilmtár az eddig nála tárolt pozitív olvasófilmeket átadta használatásra az egyes táaraknak, ellátva őket a megfelelő olvasóberendezésekkel. A jövőben a Mikrofilmtár filmarchívumában csak a negatív filmeket őrzik.

A hírlapok olvasófilmjeinek elhelyezésére a Raktári Osztály 50 db mikrofilmtárolószekrényt kapott. Ezzel az ideiglenesen ládázott mikrofilmek végleges helyükre kerülhettek.

Állományvédelem és reprográfia

1973-ban megvalósult a hírlap-állományvédelem teljes menetének korszerű formában, optimális technikai feltételek mellett történt koncentrált elhelyezése a Rosenberg hp. utcai új épületben. Ezzel már nemcsak részlegesen, de egészében is kiépült könyvtárunkban a nagyüzemi mikrofilmmezés. Az új elhelyezés egyben lehetővé tette az addig hely hiányában üzembe nem helyezett felszerelések munkábaállítását is (Depue mikrofilm-másológép, Combilabor előhívógép), továbbá a korszerű technológia alkalmazását. (Az elkészült filmek rendszeres műszeres vizsgálatát és légkondicionált archívumban való tárolását, a filmek hegesztéssel történő ragasztását.) Jelentős eredményként könyvelhetjük el, hogy a kezdeti évek 8–10 százalékos selejtjét 1,7 százalékra csökkentették.

A hírlap-mikrofilmmező részlegnek az új épületbe való költözése következtében a mikrofilm-laboratórium szervezetenként is kettévált: az előbb említett hírlap-mikrofilmmező részlegre (Rosenberg hp. utca) és fotólaboratóriumra (Pollack Mihály tér). Utóbbi feladata a közvetlen közönségigények ellátása (fotó- és xerox-munkák) és a különgyűjteményi dokumentumok állományvédelmi mikrofilmmezése.

A hírlapok javítását, restaurálását és kötését végző csoportokat 1973 augusztusában egy szervezeti egységbe vontuk össze Hírlapállományvédelmi Üzem néven (Rosenberg hp. utca). A hírlap-restaurálás egyelőre csak kísérleti szinten folyt, mivel a korszerű eljárások alkalmazásához szükséges gépeket az épület villamosenergia-hiánya miatt nem lehetett még üzembe helyezni. Csehszlovákiából megvásároltuk a Regnal 7 elnevezésű konzerválóeljárás licencét, a kísérletekre és a gyakorlati alkalmazásra a következő években kerül sor.

A magyar hírlapok állományvédelmi programja keretében 3824 hírlapkötet 39 652 lapja került javításra, negatív mikrofilm készült 2 754 108 hírlapoldalról, amely 1 688 083 kocka mikrofilmnek felel meg. (1972: 2 613 218 hírlapoldal, 1971: 2 753 533 hírlapoldal.) Összesítve: a Széchényi Könyvtár magyar hírlap-állományából 1973. dec. 31-ig 11 594 459 hírlapoldalt mikrofilmzettünk 7 960 621 mikrofilmkocka terjedelemben.

A hírlapok állományvédelmi mikrofilmmezése mellett tovább folytattuk az egyéb különgyűjteményi dokumentumok fényképezését is. Elkészült összesen 91 349 kocka negatív mikrofilm. Szolgáltatásként még további 66 715 kocka negatív mikrofilmet állítottak elő. A pozitív mikrofilmek termelése megközelítette az egymillió négyszázezer kockát. (1 377 749, állományvédelem és szolgáltatás együtt.)

Könyvtárunk anyagának mikrofilmmezése jelentős haszonnal jár a vidéki könyvtárak részére is: a megyei könyvtárak helytörténeti anyagukat egészíthetik ki a megyei hírlapok pozitív olvasófilmjeivel. Ebben az évben hét megyei könyvtár részére készítettünk rendelésre, térítés ellenében 239 499 mikrofilmkocka olvasófilmet, amely 410 359 hírlapoldalnak felelt meg.

Növekedett az egyéb reprográfiai szolgáltatásunk is, különösen a xerox-másolatok terén, az előző évnek majdnem kétszeresére. Nőtt a sokszorosító üzem termelése, selejtszázalékuk ugyanakkor a minimumra csökkent.

A kötéseti teljesítmények tartották az előző évek magas szintjét. A Könyvkötészet és a Hírlapállományvédelmi üzem együttesen 9689 állományi egység kötését végezte el. Ebből könyv 4284, folyóirat 1706, hírlap 3699. Elkészült

továbbá 132 napló bekötése. Külső köteteken még további 10 264 könyvtári egység kötetését sikerült biztosítani (ebből könyv 9264, folyóirat 1000), így az év folyamán bekötésre került könyvtári egységek száma 19 953.

A raktárakban folyó helyi állománymegóvás évi teljesítménye 2746 kötet javítása és 67 kötet újrakötése, a Restauráló Laboratórium 4501 állományi egység (nyomtatvány + kézirat) restaurálását végezte el. (Ebből bőrkötés, konzerválás 4068, fertőtlenítés 15.)

Műemlék könyvtárak

A keszthelyi Helikon Könyvtár ebben az évben sem fogadhatott látogatókat az épületben folyó felújítási munkálatok miatt. Egyébként a Helikon Könyvtár és Műemlék Gondnokság 1973. dec. 31-el az Országos Széchényi Könyvtár keretéből kivált és Helikon Kastélymúzeum néven közvetlenül a Művelődésügyi Minisztérium irányítása alá került.

A zirci Reguly Antal Műemlékkönyvtár látogatóinak száma tovább növekedett és megközelítette az évi negyvenezretet. Sajnálatos módon az épületnek a könyvtárral érintkező részében újra jelentkezett az a fajta gombás fertőzés, amit a könyvtárban már évekkal ezelőtt — nagy anyagi ráfordítással — sikerrel leküzdöttek. Az újabb veszély elhárítására a szükséges intézkedéseket megtették.

A gyöngyösi Bajza József Műemlékkönyvtárban a törzsanyag katalogizálásának munkálatai befejeződtek. A látogatóforgalom meghaladta az évi ötezret.

II. A KÖNYVTÁR KÖZPONTI SZOLGÁLTATÁSAI

A központi szolgáltatások terén az 1973-as év legfontosabb eseménye az ISBN-számok magyarországi bevezetésének előkészítése volt. A nemzetközi azonosító könyvszámok alkalmazásának szükségességét hazánkban először a III. Országos Könyvtárügyi Konferencián vetették fel 1971-ben. A világszerte rohamosan elterjedt rendszer hasznosságát felismerve, 1973-ban a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése is a hazai alkalmazás mellett foglalt állást. A Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárügyi Osztálya hathatósan támogatta az ügyet és így elérhető volt, hogy az előkészítés rövid hat hónap alatt megtörténjék. A magyar ISBN Iroda felállítására és működtetésére könyvtárunk kapott megbízást. Szakértőink még ez évben elkészítették a vonatkozó magyar szabványt, felvették a kapcsolatot a nemzetközi ISBN Irodával, amely kérésünkre az összes magyar hivatásos kiadó ISBN-számait számítógéppel térítés nélkül elkészítette. Mindez azt jelentette, hogy 1974-től kezdve a magyarországi hivatásos kiadók könyvei már ISBN-számmal jelenhetnek meg. Az ISBN Iroda a Kötelespéldány Szolgálattal szorosan együttműködik, szervezetileg is hozzá tartozik.

A központi könyvtárügyi feladatokat hagyományosan ellátó osztályok ebben az évben is komoly erőfeszítéseket tettek, hogy a megnövekedett mennyiségi és minőségi követelményeknek eleget tudjanak tenni. Sajnos, nem sikerült mindazonokon a területeken előbbre lépni, ahol szerettük volna — a kívánságoknak határt szabtak a lehetőségek, nem ritkán személyi nehézségek.

A Kötelespéldány Szolgálathoz beérkezett kiadványok mennyisége újra nőtt

s felülhaladta az egymilliót (1972: 936 165, 1973: 1 018 342 db). Az összmennyiségen belül különösen a legtöbb munkaráfördítést igénylő periodikumok, jegyzetek, füzetek stb. száma növekedett, s ez az eddigieknél is jobban próbára tette a szűkös munkaerővel és munkahellyel küszködő osztály erejét. A beszolgáltatott kötelespéldányokból a Széchényi Könyvtár 163 818 db-ot kapott, a többi könyvtárnak közel félmillió jutott (483 231 db), a fennmaradt fölöspéldányok száma 371 313. Ezek részben a Fölöspéldány Központ útján nyertek hasznosítást. — A kötelespéldányok új nyilvántartási és elosztási rendjének bevezetésére 1973. január 1-től került sor. Az új rendszer lehetővé tette a beszolgáltatás adminisztratív ellenőrzésének meggyorsítását s a példányok racionálisabb elosztása révén a maradékpéldányok számát jelentősen csökkentette.

A Fölöspéldány Központ a hazai könyvtáraknak összesen 39 327 könyvtári egységet juttatott, négyezerrel többet, mint az előző évben (1972: 35 337). A szétosztott anyagból 20 088 volt fölöspéldány, 19 239 db a folyó évi kötelespéldány maradékából származott. További 10 796 címet az anyag átvétele nélkül közvetítettek. Az egyes könyvtáraktól közel 90 000 db fölöspéldányt vettek át, további hasznosításra.

Ebben az évben a minisztérium felülvizsgálta az osztály tevékenységét s tervet készítettett a jelenleg mintegy 1 milliós feldolgozatlan állomány gyorsabb felszámolása érdekében. A magyar könyvtárak jelenlegi szűkös helyviszonyai s a permanensen növekvő nyomtatványmennyiség egyaránt megkövetelnek egy gyorsabban és hatékonyabban működő központi elosztó- és tárolóhelyet — ezért vált sürgetővé a Fölöspéldány Központtá szervezett régi Könyvelosztó funkcionális megújítása és jövőbeni intenzívebb fejlesztése.

A Nemzetközi Csereszolgálat a külföldről kapott anyagot mintegy száz hazai könyvtárnak osztotta szét, kb. 15 és félezer könyvet és 1800 évfolyam időszaki kiadványt juttatva részükre. (Az OSZK részesedése ezen felül 4686.) Az előző évhez viszonyítva mind a kiküldés, mind az átvétel mennyisége nőtt. Különösen fontos volt ebben az évben a fejlődő országokkal való cserekapcsolatok kiépítése, ill. fejlesztése.

A Magyarországon fellelhető külföldi irodalom regisztrálása és a tájékoztatások nyújtása általában az előző évek szintjén folyt.

A Könyvek Központi Katalógusában a bejelentett 189 370 címléírásból — a duplumok kiszűrése után — 149 470 cédula került beosztásra. Az adott tájékoztatások száma 12 378 volt (1972: 11 963).

A katalógusrekonstrukció a nagyarányú munkaerő-fluktuáció miatt a tervezettnél lassabban haladt.

A Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusában 75 977 bejelentett adat nyilvántartásba vételét végezték el. Az adott tájékoztatások száma 13 204 (1972: 10 820). A *Kurrens külföldi folyóiratok a magyar könyvtárakban* c. lelőhelyjegyzék 1973-as kötete már a nemzetközi előírások szerinti címléírásokkal készült el (ISBD/S és ISDS). A jegyzék 15 080 külföldi folyóirat hazai lelőhelyét regisztrálja. Ebben az évben a lelőhelyjegyzék gépesítésére vonatkozólag jelentős elméleti előkészítés folyt. A vonatkozó szakirodalom tanulmányozásán kívül elvégezték az egyes gépi rendszerek (MARC, MARC-ISDS, MONOCLE, NTMIR) összehasonlító elemzését.

A retrospektív folyóiratkatalógus (a kezdettől 1970-ig) teljes anyagának, mintegy 220 000 tételnek a behasonlítása a Könyvek Központi Katalógusába

befejeződött (1973: 120 000 tétel). Az így nyert adatkiegészítések jelentőségét bizonyítja az, hogy a több éve folyó munkálatok csupán ebben az évben 14 686 újabb állományadatot eredményeztek. Az átvett címleírások száma mintegy 6 és félezer. Ezzel megszűnt az időszakos kiadványok hibás bejelentéséből adódó bizonytalanság, mely a könyvek és periodikumok katalógusa közötti párhuzamosságok, hiányok és következetlenségek tömegét eredményezte. A folyamatosan érkező új bejelentéseknél az előzetes kontrollt biztosították.

Fontos eredmény, hogy a bejelentések reformjára vonatkozó kísérlet sikerrel járt. Az új módszer révén várható, hogy a bejelentett címek feldolgozásának színvonala emelkedni fog, csökken a hibás, problematikus címleírások száma.

A Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke folyamatosan adott tájékoztatást az ország könyvtáraiba érkezett külföldi könyvekről.

A Könyvtárközi Kölesőzés forgalma lényegében a tavalyi szinten mozgott. (Beérkezett kérések száma 24 300.) A kérések 9,3 százaléka érkezett külföldről. A belföldi kérések legnagyobb része, mintegy egyharmada, a műszaki könyvtári hálózatból származott. A közművelődési hálózat részesedése 13,6, az MTA hálózatáé 10,5, a tudományegyetemeké 9,6, az orvosi hálózaté 8,4 százalék. A külföldről kapott dokumentumok száma 9443, ebből 5629 másolat formájában érkezett. A kapott másolatok száma évről évre emelkedik, ezzel együtt természetesen a devizális kiadások is nőnek (1972: 63 407, 1973: 70 154 devizaforint).

III. A KÖNYVTÁR VEZETÉSE, GAZDÁLKODÁSA, NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

Szervezeti változások

A nemzeti könyvtár korszerű, a társadalom igényeinek és a modern könyvtári technikának megfelelő szervezetének végleges kialakítására az eredeti tervek szerint csak a várban került volna sor. A beköltözés elhúzódása azonban szükségessé tette, hogy az új struktúra kialakítását már most megkezdjük s végrehajtsuk azokat a változtatásokat, amelyeket a jelenlegi kedvezőtlen elhelyezés számunkra még lehetővé tesz. Így a jelenlegi átszervezést csak első lépésként tekintjük az új épületben kialakuló könyvtári szervezet megvalósítására.

Az új szervezet tükrözi a nemzeti könyvtár kettős feladatrendszerét:

1. gyűjteményi feladatok, 2. központi szolgáltatások. Az első három főosztály a gyűjteménnyel kapcsolatos feladatokat látja el. Változatlan maradt a technikai főosztály (Állományvédelem és Reprográfia, III. főosztály), viszont a törzsgyűjteménnyel foglalkozó két főosztályt átszerveztük: megtörtént a könyvtári futószalagnak egy főosztályon belüli összevonása (I. főosztály: gyarapítás, feldolgozás, raktározás). Az olvasó- és tájékoztató szolgálatot közös főosztályba vontuk a különgyűjteményekkel, melyek gyűjteményi feladataik mellett jelentős részt vállalnak az olvasók, ill. kutatók kiszolgálásában, tájékoztatásában (II. főosztály). A IV. főosztály továbbra is a központi szolgáltatásokat ellátó részleg maradt, kibővítve az eddig önállóan működött Bibliográfiai Osztállyal.

Az átszervezés — mely 1973. szeptember 1-ével lépett életbe — a racionálisabb munkavégzést hivatott elősegíteni, a kapcsolódó munkafolyamatokat logikusan egy szervezeti egységbe tömörítve. A komplex feladatokat ellátó osztá-

lyoknál (a különgyűjteményeknél) azok legmagasabbrendű funkcióját: az információnyújtást, a tájékoztatást kiemelve hoztuk kapcsolatba a könyvek és periodikumok olvasó- és tájékoztató szolgálatát ellátó részleggel. Ehhez a főosztályhoz tartoznak a vidéki műemlék könyvtárak is.

A központi vezetés és ellenőrzés megerősítésére új főigazgatóhelyettesi állás létesült. Az intézet nagyságrendje és feladatkörének állandó bővülése indokolta tette, hogy az intézmény egésze fölötti áttekintést a főigazgató mellett működő két főigazgatóhelyettes megossza.

Egyéb változások a munkaszervezetben: *a)* a vári költözködés megkezdésével a Raktári Osztály e célra külön brigádot hozott létre (6 fő); *b)* az év folyamán 4 főnyi létszámmal ún. központi rekonstrukciós csoport működött, amely meghatározott célfeladatok elvégzésére egyes osztályok munkáját támogatta (Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusa, Bibliográfiai Osztály Hungarika Csoport); *c)* megalakult a Hírlapállományvédelmi Üzem és átszerveződött a Mikrofilmtár; *d)* a Bibliográfiai Osztályon kettévált a Magyar Nemzeti Bibliográfia Szerkesztősége és a Retrospektív Bibliográfiai Szerkesztőség; *e)* a Zártolt Kiadványok Tárát szervezetileg az I. főosztály keretébe vonták; *f)* a Katalogizáló Osztály rekonstrukciós csoportja rekatalogizáló csoporttá alakult át; *g)* a Kötelezpéldány Szolgálat keretében megkezdte működését a magyar ISBN Iroda; *h)* a Könyvelosztó Fölőpéldány Központtá alakult.

Személyi változások

Nagy veszteség érte könyvtárunkat dr. GOMBOCZ Istvánnak, a Nemzetközi Csereszolgálat vezetőjének váratlan halálával. Eltávozása nemcsak könyvtárunknak, hanem az egész magyar könyvtáriügynek pótolhatatlan vesztesége. Dr. GOMBOCZ Istvánt a nemzetközi kiadványcsere terén világszerte vezető szaktekintélynek ismerték és becsülték, az IFLA-ban a kiadványcsere bizottság elnöke volt. A nemzetközi elismerést fejezi ki az a tény, hogy az Egyesült Államokban a Kent State University keretében működő School of Library Science GOMBOCZ István emlékére ösztöndíjat alapított, melyet minden évben egy arra érdemes fiatal magyar könyvtáros nyerhet el.

Az év végén nyugalomba vonultak dr. HARASZTHY Gyula és HÁMORI Béla főosztályvezetők. Harminckét évi OSZK szolgálat után 1973. április 30-án vonult nyugállományba dr. NEMES Erzsébet, a Térképtár vezetője.

A Művelődésügyi Minisztérium dr. HAVASI Zoltán kandidátust, a szegedi Egyetemi Könyvtár igazgatóját könyvtárunkhoz helyezte át és főigazgatóhelyettesé nevezte ki.

Könyvtárunk főigazgatója dr. FERENCZY Endrénét az I. főosztály, FÜGEDI Péternét a IV. főosztály, dr. PAJKOSSY Györgyöt a II. főosztály vezetésével bízta meg.

Dr. KOMJÁTHY Miklósné a Retrospektív Bibliográfiai Szerkesztőség, dr. PATAY Pálné a Térképtár, dr. SZÜCS Jenőné a Magyar Nemzeti Bibliográfiai Szerkesztőség, dr. VEKERDI József fandidátus a Nemzetközi Csereszolgálat vezetésére kaptak megbízást.

Vezetői értekezletek, Szakszervezeti Tanács Könyvtári Bizottságok

A könyvtár Vezetői Tanácsa az év folyamán nyolc alkalommal ült össze és tizenkét előterjesztést tárgyalt. Egy-egy ülésen a könyvtár éves beszámolójával, munkatervével, ill. a könyvtár átszervezésével, egy ülésen az ifjúsági törvény végrehajtásával kapcsolatos intézkedési tervvel foglalkozott. Tárgyalásra került a könyvtár jutalmazási és nyelvpótlékrendszere. Öt előterjesztés különböző szakterületek problémáira vonatkozott.

A dolgozók választott testületének, a Szakszervezeti Tanácsnak tevékenysége ebben az évben kétirányú volt: egyrészt a vezetés munkáját támogatta a könyvtár egészét érintő kérdések előzetes megvitatásával (a jutalmazási rendszer kialakítása, a munkavédelmi szabályzat megvitatása); másrészt a dolgozókat tájékoztatta a közérdeklődésre számot tartó kérdésekről.

Az egyes könyvtári bizottságok (Segédkönyvtári Bizottság, Gépesítésfejlesztési Bizottság, Hungarika Koordinációs Bizottság) a megfelelő szakterületek problémáinak áttekintésével és a szükséges javaslatok kidolgozásával támogatják a vezetés munkáját.

Az év folyamán újjáalakult a Vár-Bizottság s megkezdte működését a Nyelvpótlék Bizottság. Utóbbi feladata a nyelvtudás anyagi honorálásának kérdésében az összintézeti érdekek képviselője, a nyelvtudás és a nyelvtanulás helyzetének állandó figyelemmel kísérése.

Hatósági feladatok

A hatósági feladatok köréből a védettségi ügyekkel kapcsolatos feladatok újabbakkal bővültek ki. Mint ismeretes, hazánkban a muzeális értékű könyvek és gyűjtemények védelme, ill. nyilvántartása azokra a dokumentumokra is kiterjed, amelyek nem állami tulajdonban vannak. A magánosok birtokában levő könyvek és gyűjtemények védettségi ügyeit már évek óta könyvtárunk intézi. A munka volumenére való tekintettel ebben az évben szükségessé vált a nyilvántartások adminisztrációs bázisának megteremtése a Gyarapítási Osztály keretében. Annál inkább szükség volt erre, mert a központi elgondolásoknak megfelelően most kiterjesztettük tevékenységünket az egyházi könyvtárakban őrzött muzeális értékek számbavételére is. Megszerveztük ezek központi nyilvántartását, a bejelentések alapján felfektettük a megfelelő nyilvántartásokat. Munkatársaink számos egyházi gyűjteményt látogattak meg, helyzetfelmérést végeztek s javaslatokat tettek az elvégzendő könyvtári munkákra. Szakértőink segítséget nyújtottak az egyházi gyűjteményeknek az állományvédelemre kapott állami támogatás felhasználásában is.

Továbbképzés, kutatómunka

Hosszú évek óta probléma, hogy a könyvtárosi szakképzettséggel nem rendelkező diplomás dolgozóinknak hogyan biztosítsuk szervezett formában a könyvtárosi szakismeretnek elsajátítását. Több hónapos előkészítő munka után kezdeményezésünkre 1973 februárjában az ELTE Könyvtártudományi Tanszéke egy-éves könyvtárosi szaktanfolyamot indított, könyvtárunkhoz kihelyezve. E tanfolyam mind az OSZK, mind más budapesti társadalomtudományi könyvtárak egyetemét végzett dolgozói részére a könyvtárosi szakképzésnek a képzési

rendeletben előírt gyorsított megszerzését biztosította. (A szaktanfolyam 1974 februárjában zárult.) Könyvtárunk munkatársai közül kezdetben 19-en vettek részt a tanfolyamon, számuk — más intézményhez való áthelyezés következtében — az év végére 15-re csökkent. A hallgatók az eredeti tantervnek megfelelően, két félévben összesen 120 óra előadáson és 27 alkalommal egézsnapos foglalkozáson vettek részt.

A belső továbbképzést szolgálták még egy 10 alkalomból álló előadássorozat egyes speciális címeiről, a külföldi folyóiratokat referáló kör összejövetelei, valamint a kül- és belföldi kiküldetések s a más könyvtári szervek által rendezett előadások. Sokat foglalkoztunk ebben az évben a nyelvi képzéssel. Mivel az intenzív nyelvtanfolyamokon való részvétel erősen korlátozott (1973-ban két dolgozónk vehetett részt intenzív tanfolyamon), más képzési formákat is támogatnunk kellett.

1973 elején 56 munkatársunk kapott tudományos munka végzésére heti 8, ill. 4 órás kutatóidőt, összesen heti 432 órában (1972: 436). Az évközbeni eltávazások, ill. új munkatársak belépése következtében év végén 53 dolgozó heti 416 órában kutatott. A teljesített óraszám azonban messze alatta marad az engedélyezettnek, nemcsak betegség, szabadság, kiküldetés miatt, hanem annak következtében is, hogy a vezető munkatársak egy része (elsősorban a nagyobb és központi feladatokat ellátó részlegek dolgozói) hivatali elfoglaltságuk miatt a rendelkezésre álló időnek csak egy töredékét tudták igénybe venni.

A kutatott témák száma 58 (év végén 56). Az 58 témából 36 könyvtártudományi, 22 pedig egyéb társadalomtudományi jellegű volt. A könyvtártudományi témák közül 14 az OSZK-történeti kutatások körébe esett. (Összesen heti 108 óra.)

A könyvtártudományi kutatások eredményességét hat önállóan megjelent mű (elemzés, bibliográfia), 23 tanulmány és számos egyéb közlemény jelzi. A kutatásokkal kapcsolatos munka gyakorlati eredményeként munkatársaink részt vettek több hazai szabványtervezet, sőt nemzetközi szabályzat kidolgozásában is.

A nem könyvtártudományi kutatások az irodalomtörténet, nyelvtudomány, történettudomány és néprajz területére terjednek ki. E kutatásokban dolgozóink az MTA intézeteinek, egyetemi tanszékeknek, tudományos társaságoknak és intézményeknek felkérésére vesznek részt.

Az év folyamán bekértük a dolgozók tudományos publikációinak jegyzékét 1965-ig visszamenőleg. A jelentések az év végére szerzők szerinti cédulakatalógus formájában már rendelkezésre álltak.

Munkakörülmények, bér- és munkaügyi helyzet

A könyvtár újonnan berendezett Rosenberg hp. utcai épületében a dolgozók számára igen jó munkakörülményeket sikerült biztosítani. Az átköltözés során több hely jutott a Kötészetnek, ill. a Sokszorosítónak a Guszev utcai épületben.

A főépületben és a Pollack Mihály téri épületben a munkahelyi zsúfoltság egyelőre csak fokozódott. A vári raktárakban megindult szállítások enyhítő hatása csak a következő években lesz itt érzékelhető. Az átszervezésekből adódó átalakítások, költözködések miatt sok munkanap esett ki. A főépületben a munkakörülmények határozottan romlottak: az épület előregedett víz-, elektromos és telefonhálózata nem bírja a jelenlegi megterhelést. Különösen sok gondot okoz a nem megfelelő fűtés.

1973. június 1-től könyvtárunk a kormány határozatának megfelelően áttért a 44 órás munkahétre. Az átállás zökkenőmentesen történt, a könyvtár valamennyi szolgáltatását változatlan formában, a meglévő munkaerőlétszámmal fenntartotta.

A munkaerőhelyzetben továbbra is sok problémát jelentett a még mindig elég magas fluktuáció. Ebben az évben az intézményen belüli mozgás is erősebb volt, sok helyről távozott el begyakorlott munkaerő. A helyettesítések, pótlások, betanítások komoly idővesztéssel jártak. Az állások betöltésénél komolyan érezteti hatását a megfelelő kvalitású szakemberek hiánya, ami miatt az új állások betöltésénél gyakran kényszerülünk kompromisszumokra, az ismereteknek menetközbeni megszerzésére.

A differenciált bérezést szolgálta a nyelvpótlék ügyének még 1972-ben megkezdett és ebben az évben folytatott rendezése. A központi nyelvi alap létrehozása lehetővé tette, hogy 1973 végére valamennyi munkatársunk részesült oly mértékű nyelvpótlékban, amilyenre a tudása, ill. ennek a könyvtár érdekében hasznosított része lehetőséget adott.

A vonatkozó miniszteri utasítás értelmében ez évben kiadásra került az ifjúsági törvény végrehajtásával kapcsolatos főigazgatói intézkedés. A fiatalok szakmai fejlődését és munkahelyi közérzetét javító, valamint a közösségi (politikai, kulturális, sport) életet támogató intézkedések megvalósítását a könyvtár vezetősége folyamatos feladatnak tekinti s a végrehajtást évenként számbaveszi.

Vári építkezés, gazdasági munka

1973. év őszén megkaptuk a már elkészült, teljes világítási berendezéssel és végleges vasállványzattal felszerelt két raktártoronyra a használatbavételi engedélyt és megkezdtük a kijelölt állományrészeknek az új raktárakba való átköltöztetését.

Az új raktárakban elhelyezett állományi anyag védelmét fegyveres biztonsági őrszolgálat látja el; ennek költségeit a könyvtár kérésére a Művelődésügyi Minisztérium külön biztosította.

Elkészítettük és a Beruházó Iroda, valamint a Középülettervező Vállalat rendelkezésére bocsátottuk a mobil belső berendezés újonnan átdolgozott teljes programját és részletes összeállítást készítettünk azokról a gépi berendezési tárgyakról, amelyek a nemzeti könyvtár működésének az új épületben való megindulásához szükségesek.

A gazdasági munkában alapvető feladat volt a könyvtári munka végrehajtásával kapcsolatos gazdálkodási és pénzügyi teendők ellátása.

A könyvtár 1973. évi eredeti költségvetési előirányzata 39,8 millió forint volt, amely az évközi módosításokkal 61,8 millió forintra emelkedett. (A módosított előirányzatból 14,7 millió forint a keszthelyi Festetics-kastély felújítási munkálataira jutott.)

Ez évben befejezést nyert a Rosenberg hp. utcai épület átalakítása és betelepítése. Nagyobb arányú felújító munka folyt a Pollack Mihály téri és a Múzeum utca 3. sz. alatti épületben.

Ebben az évben megindult az ügyvitel-gépesítés előkészítése. Az e célra megvásárolt PRACTICOMP 4000 típusú kisszámítógépre elkészítették a bérszámfejtés programozását.

Nemzetközi kapcsolatok

Az egységesítő, koordináló és központosító törekvések a könyvtárak leíró-feltáró-regisztráló munkájában világszerte komoly előrehaladást értek el. Előtérben áll ez a tevékenység a szakma valamennyi nemzetközi szervezetében, s hatásuk egyre fokozottabban érvényesül napi munkákban is. Nem véletlen tehát, hogy könyvtárunk nemzetközi kapcsolatait ebben az évben elsősorban a nemzetközi szervezetekkel és információs rendszerekkel való egyre szorosabb együttműködés jellemezte. Ezeknek a céloknak és elméleti-gyakorlati feladatoknak szolgálatában állt a külföldi kiutazások egy része, a már hagyományossá vált hungarika-kutatások mellett.

A KGST-tagállamok által létrehozott Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer (NTMIR) keretében a folyóirat-nyilvántartásért kezdettől fogva könyvtárunk a kijelölt és felelős magyar intézmény. A szakértők áprilisi moszkvai, majd novemberi varsói tanácskozásán részt vettünk, s a ránk háruló feladatokat az év során maradéktalanul teljesítettük. Bekapcsolódtunk az NTMIR keretében folyó kutatásokba is. A KGST 1—26.3 problémakörben a Nagykönyvtárak automatizált irányítási rendszere c. téma szakértői 1973-ban az NDK-ban, Erfurtban gyűltek össze tanácskozásra, amelyen mi is részt vettünk. Jelen voltunk az NTMIR Koordinációs értekezletén Varsóban. Végül részt vettünk az egységes módszerek alkalmazásához elengedhetetlenül szükséges szabványok előkészítésében is. Könyvtárunk szakértői két KGST-szabvány tervezetét dolgozták ki (azonosító szám a könyvek számára, azonosító szám az időszaki kiadványok számára).

Már a központi szolgáltatásoknál is megemlékeztünk a nemzetközi azonosító könyvszám (ISBN) magyarországi bevezetéséről. A nemzetközi ISBN Iroda a rendszer bevezetéséhez messzemenő segítséget nyújtott. Ugyancsak felvettük a kapcsolatot a periodikumok nemzetközi azonosító számait kiadó szervvel, amelynek Párizsban működik központja.

A katalogizálás nemzetközi egységesítését nagymértékben elősegítő ISBD (International Standard Bibliographic Description, azaz a bibliográfiai leírás nemzetközi szabványa) szintén olyan terület, ahol könyvtárunk szakértői is részt vesznek a munkában. Az IFLA Katalogizáló Bizottsága számára még 1972-ben elkészítettük az ISBD és a magyar címleírási szabvány részletes összehasonlító elemzését, mely még 15 más országból érkezett hozzászólással együtt alapját képezte az IFLA 1973-as Grenoble-i konferenciáját megelőző szakértői értekezletnek [ISBD (M) Revision Meeting]. A tanácskozásokon könyvtárunk is képviseltette magát. A téma tárgyalása folytatódott az IFLA kongresszuson is, szorosan kapcsolódva a főtémához, az UBC programhoz (Universal Bibliographic Control, azaz Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel), mely célul tűzte ki a bibliográfiai információk egyetemes cseréjét, az egyes országok hiteles bibliográfiai leírásaira támaszkodva. Mindez nagymértékben növeli valamennyi nemzeti könyvtár felelősségét, a nemzeti közegeen túl most már nemzetközi méretekben is.

Moszkvában 1973. március 26—29-e között tartották meg a szocialista országok könyvtárügyi hatóságai vezetőinek és a nemzeti könyvtárak igazgatóinak tanácskozását, amelyen könyvtárunkat dr. JÓBORÚ Magda főigazgató képviselte. A tanácskozáson véleménycserét folytattak a könyvtárügy és a nemzeti könyvtárak fejlesztése távlatairól, valamint a szocialista országok könyvtárai

között kialakult együttműködés szorosabbá tételéről és hatékonyságának fokozásáról.

A zenei könyvtárak nemzetközi szövetségével (AIBM) való kapcsolataink ebben az évben tovább erősödtek. Az OKDT keretében megalakult az AIBM Magyar Nemzeti Bizottsága. A szövetség hazai tagságát képviselő 11 tagú bizottság elnöke dr. KECSKEMÉTI István, Zeneműtárunk vezetője. Az ő osztályán működik a magyar szervezet titkársága is. Az AIBM 1973. évi londoni konferenciáján könyvtárunk képviselőjében dr. KECSKEMÉTI István igen aktívan működött közre, beszámolva többek között a magyarországi RISM-munkálatok kedvező alakulásáról. A londoni konferencián vették fel Magyarországot a MIC (Music Information Centre, Zenei Tájékoztatási Központ) tagjai sorába. Ebben az évben hagyta jóvá a minisztérium könyvtárunk IASA-tagságát (International Association of Sound Archives). A szervezet tevékenységét figyelemmel kísértük, de egyelőre aktív részt a munkában még nem vállaltunk.

Az IFLA 1973-as franciaországi (Grenoble) konferenciáján könyvtárunk részéről 3 tagú delegáció vett részt dr. SEBESTYÉN Géza h. főigazgató vezetésével.

A szocialista országokkal való közvetlen intézményközi kapcsolatok 1973-ban is tovább fejlődtek. Közvetlen személyeserét bonyolítottunk le Csehszlovákiával (Prága: Statni Knihovna, Pozsony: Egyetemi Könyvtár, Martin: Matica Slovenska), Jugoszláviával (Belgrád: Nemzeti Könyvtár, Zágráb: Nemzeti és Egyetemi Könyvtár, Újvidék: Matica Srpska) és az NDK-val (Lipcse: Deutsche Bücherei). A Szovjetunióval (Moszkva: Lenin Könyvtár) és Lengyelországgal (Varsó: Nemzeti Könyvtár) az államközi kulturális munkatervek tettek lehetővé személyeserét. Bulgáriában egy tanulmányútra nyílt lehetőség. Nagy jelentőségűnek tartjuk a csehszlovák Állami Könyvtárral (Prága, Statni Knihovna) való baráti együttműködésről szóló megállapodás létrejöttét.

A tőkés országokba való kiutazások részben fontos hungarika-kutatásokat, részben egyes könyvtári szakterületek tanulmányozását tették lehetővé.

Munkatársaink ebben az évben 37 alkalommal utaztak külföldre (1971: 24, 1972: 34). Szocialista országokba 27, tőkés államokba 10 alkalommal. Országokként: Bulgária 2, Csehszlovákia 2, Jugoszlávia 10, Lengyelország 4, NDK 6, Szovjetunió 3. — Anglia 1, Belgium 1, Franciaország 6, NSZK 1, Olaszország 1.

1973-ban hivatalosan voltak külföldön: a) a szocialista országokkal kötött kulturális csereegyezmény, ill. intézményközi egyezmény keretében Bulgáriában KISZELY Olivér tud. főmunkatárs, Csehszlovákiában SALAMON Józsefné tud. főmunkatárs, Jugoszláviában BERLÁSZ Jenő tud. főmunkatárs, BIKICH Györgyné h. osztályvezető, BIRKÁS Endre osztályvezető, BOR Kálmán tud. főmunkatárs, DÁNIEL György tud. főmunkatárs, HAVASI Zoltán h. főigazgató, ÓVÁRI Sándor főosztályvezető, SPIRA Györgyné tud. főmunkatárs, Lengyelországban FÜGEDI Péterné főosztályvezető, NDK-ban DÖMÖTÖR Lajosné a Katalogizáló Osztály munkatársa, ECESEDY Judit, a Gyarapítási Osztály munkatársa, PÁLVÖLGYI Endre osztályvezető. b) Ösztöndíjas tanulmányúton voltak nyugati államokban: FAJCSÉK Magda, SOMKUTI Gabriella, SZILVÁSSY Zoltánné és TÖKÉS Lászlóné osztályvezetők Franciaországban, VIZKELETY András h. osztályvezető Olaszországban. c) Nemzetközi kongresszuson, ill. szakértői konferencián vettek részt: FÜGEDI Péterné főosztályvezető (Erfurt, ill. Varsó, KGST-tagállamok Nemzetközi és Tudományos Információs Rendszerének — NTMIR — értekezlete); JÓBORÚ Magda főigazgató (Moszkva, szocialista országok könyvtárügyi vezetőinek érte-

kezlete); KÉCSKEMÉTI István osztályvezető (London, AIBM-kongresszus); KOVÁCS Ilona h. osztályvezető (Grenoble, IFLA-kongresszus); KUNSZT Zoltánné tud. munkatárs (Varsó, NTMIR-értekezlet); ÓVÁRI Sándor főosztályvezető (Erfurt, NTMIR-értekezlet); SEBESTYÉN Géza h. főigazgató (Grenoble, IFLA-kongresszus, Moszkva, NTMIR-értekezlet); SZILVÁSSY Zoltánné osztályvezető (Moszkva, NTMIR-értekezlet); V. WINDISCH Éva osztályvezető (Martin, irodalmi levéltárak és kéziratárak nemzetközi szimpoziuma). d) Egyéb kiutazások: BIRKÁS Endre osztályvezető (Varsó, Magyar Intézet könyvtárának ellenőrzése); BORSA Gedeon tud. főmunkatárs (Grenoble, IFLA-kongresszus, Belgium, Spa, a belga nyomdászat 500 éves évfordulójára rendezett tudományos ülészak); DÁNIEL György tud. főmunkatárs (Belgrád, a Szerb Nemzeti Könyvtár új épületének felavatására rendezett tudományos ülészak); FERENCZY Endréné főosztályvezető (Szófia, a Magyar Intézet Könyvtárának ellenőrzése); FÜGEDI Péterné főosztályvezető (Hamburg, a német könyvtárosok egyesületének évi konferenciája); SEBESTYÉN Géza h. főigazgató (a Szerb Nemzeti Könyvtár új épületének felavatására rendezett tudományos ülészak); VAVRINECZ Veronika, a Zeneműtár munkatársa (Weimar, zenei könyvtárosok továbbképző tanfolyama).

A személycserék keretében külföldről 21 könyvtárost fogadtunk, valamennyit szocialista országból (Csehszlovákia 10, Jugoszlávia 6, NDK 3, Szovjetunió 1, Lengyelország 1). A fogadónapok száma 186, egy vendég tehát átlagosan 8,8 napot töltött nálunk. Ezenkívül még 114 külföldi látogatót fogadtunk, akik 1—1 napot vagy csak néhány órát töltöttek a nemzeti könyvtár meglátogatásával. Olvasótermeinket 260 külföldi kutató kereste fel. (Szocialista országból 148, egyéb európai országból 60, nem európai országból 52.)

Az év elején a Művelődésügyi Minisztérium a decentralizáció jegyében a nemzetközi kapcsolatok intézéséből több területet adott át könyvtárunknak. Az intézmények megnövekedett önállósága, az útlevel és devizális ügyek intézésében országosan végrehajtott könnyítések, valamint a könyvtár nemzetközi forgalmának növekedése együttesen vezettek el ehhez az új munkamegosztáshoz.

Könyvtárunk dolgozói közül többen részesültek kitüntetésben. A Munka Érdemrend arany fokozatát dr. HARASZTHY Gyula főosztályvezető és HÁMORI Béla főosztályvezető, a Munka Érdemrend ezüst fokozatát NÉMETH János raktárvezető és dr. BIRKÁS Endre osztályvezető, a Munka Érdemrend bronz fokozatát BARTON András könyvtári raktárvezető kapta meg.

Szocialista Kultúráért kitüntetésben részesültek: dr. BERCZELI Károlyné osztályvezető; dr. FALLENBÜCHL Zoltán tud. főmunkatárs; GYULAI Árpád h. osztályvezető; dr. HORVÁTH Istvánné csoportvezető; RAKOVSKY Istvánné csoportvezető; SOMKUTI Gabriella osztályvezető; dr. SZABÓ János tud. munkatárs és dr. WITTEK Lászlóné osztályvezető. Miniszteri dicséretben részesültek: dr. BIBOR Jenőné főkönyvtáros; GÁL Ágnes könyvtáros; MIRKI György raktáros; KOMLÓS Imréné h. osztályvezető; dr. KINDLOVITS Kálmán főkönyvtáros; KIS Elemérné könyvtáros; MÉSZÁROS Pálné főelőadó; RADICS Lajos csoportvezető; SALAMON Józsefné tud. főmunkatárs; VELICH Sándorné könyvtáros; VIZSOLYI Gyuláné könyvtáros és dr. ZILAHY Tamásné csoportvezető. Kiváló Dolgozó kitüntetést kaptak: BODA Józsefné, KORBER Károlyné, MOLNÁR János, MÜRSCHBERGER Ferencné, NÉMETH Lajos, SZENDI Emma és SZILVÁSSY Istvánné.

(Összeállította: Somkuti Gabriella)

*Az Országos Széchényi Könyvtár dolgozói
1973. december 31-én**

A) K Ö N Y V T Á R

7001 <i>Főigazgató</i>	Dr. Németh Mária
Dr. Jóború Magda	Dr. Patay Pálné 1973
a neveléstudományok kandidátusa	Dr. Ráduly Márta
	Soltész Zoltánné dr.
7002 <i>Főigazgatóhelyettes</i>	Somkuti Gabriella
Dr. Sebestyén Géza	Szilvássy Zoltánné
	Tamás Péter
7003 <i>Főosztályvezetők</i>	Tótkés Lászlóné
Dr. Ferenczy Endréné	V. dr. Windisch Éva
Fügedi Péterné	a történelemtudományok kandidátusa
Óvári Sándor	Dr. Wittek Lászlóné
Dr. Pajkossy György	
7005 <i>Osztályvezetők</i>	7006 <i>Osztályvezető-helyettesek</i>
Dr. Berczeliné dr. Monori Erzsébet	Dr. Bikich Györgyné
Dr. Birkás Endre	Gyulai Árpád
Dr. Fajcsek Magda	Dr. Hegedüs Károly
Dr. Faragó Lászlóné	Dr. Komjáthy Miklósné
Dr. Gombocz István 1973/elhunyt	Komlós Imréné
Horváth Viktor	Kovács Ilona
Dr. Kecskeméti István	Schneller Károly
Kostyál István	Dr. Szücs Jenőné
Dr. Markovits Györgyi	Dr. Tóth Lajos
az irodalomtudományok kandidátusa	Dr. Vizkelety András
Milhoffer Alajos	Dr. Wix Györgyné
Dr. Nagyné Rác Aranka ¹	
Dr. Nemes Erzsébet Klára	7021 <i>Könyvtári csoportvezetők</i>
1973/nyugd.	Baczoni Tamásné
	Dr. Balogh György

* Az 1973-ban történt új alkalmazásokat a név után feltüntetett évszám jelzi.

1. Az OKDT titkáráként az MM-ben teljesít szolgálatot.

Berlász Piroska 1973
Dr. Botka Ferencné
Csillag Lászlóné
Futala Tiborné
Kastaly Beatrix
Dr. Horváth Istvánné
Horváthné Izsó Lívia
Malek Magdolna
Malomsoki János 1973
Mártyán Gyuláné
Miklóssy János
Miklóssy Jánosné
Dr. Szabad Györgyné
Szabó Ervin
Dr. Ürögdi Györgyné
Zágonyi Ilona
Dr. Zilahy Tamásné
Zöldi Péter

7022 Tudományos főmunkatársak

Dr. Bata Imre
Dr. Berlász Jenő
Bor Kálmán 1973
Dr. Borsa Gedeon
Dr. Borsos Józsefné
Dr. Fallenbüchl Zoltán
Galamb Györgyné
Dr. Jeszenszky Géza
Dr. Kelecsényi Gábor
Dr. Kemény G. Gábor
az irodalomtudományok kandidátusa
Kiszely Olivér
Lengyel Istvánné
Mikó Lajosné
Pap Zoltán
Salamon Józsefné
Dr. Spira Györgyné
Dr. Vekérdi József
a nyelv tudományok kandidátusa

7023 Tudományos munkatársak

Batári Gyula
Dárdai Miklósné
Dömötör Lajosné
Dr. Fried István
Froemel Károlyné

Karsay Orsolya
Dr. Kurcz Ágnes
Dr. Nagy Zsoltné
Néray Judit
Dr. Rajos Ferencné
Somogyi Pálné 1973
Dr. Szabó János
Dr. Szigethy Jolán
Vavrinecz Veronika

7024 Főkönyvtárosok

Ambrus Jánosné
Dr. Beck Istvánné
Beniczky György
Béri Gézáné
Bétsch Elemérné
Dr. Bibor Jenőné
Dr. Burián Ignácné
Darabos Pálné
Deli Györgyné
Demény Ottóné
Dr. Dér Mária 1973
Dr. Dubois Sarolta
Fallier Erika 1973
Dr. Faragó Lászlóné
Gajtkó Éva
Hoffer Rezsőné
Horváth Tiborné
Illyés Katalin
Indali György
Juhász Lászlóné
Dr. Kindlovits Kálmán
Kiss Jenőné
Kiszely Olivérné
Kovács Istvánné dr.
Linczenyi Adorjáné
Dr. Losonci Andrásné
Majtényi Árpádné
Palotás Endréné
Papp Ferencné
Dr. Patay Lászlóné
Dr. Retkes Csabáné
Sándor Erzsébet
Susánszky Zoltánné
Szász Andrásné
Teszári Judit
Tomits Otília

Dr. Tornya Alice
Varga Ildikó
Velich Sándorné

7025 *Könyvtáros I.*

Antonya Zsuzsa 1973
Appel Károlyné
Arday Borbála
Avar Antalné
Bánáti Istvánné
Dr. Bene Sándorné
Bókay Béláné
Dr. Borsányi Ferenc
Butor Veronika
Czékli Béla
Divényi Pálné
Dobay Miklósné
Ecsedy Judit
Dr. Fináczy Ernőné
Földy Istvánné dr. 1973
Gabányi Gézáné
Gál Ágnes
Gáli József
Gazdag Miklósné
Gyimesi Pál
Hernádi Lászlóné
Hübner Katalin
Karakas Péterné
Kis Elemérné
Kiss Dénesné 1973
Koffán Zsófia
Koltai Péterné
Dr. Koroknai Ákosné
Kovácsné Baranyai Mária
Kunszt Zoltánné 1973
Ligay Éva
Marillai Zsuzsa
Melczer Tibor
Miklauzié Istvánné
Muzslai Lászlóné
Nagy Ildikó
Nagy Lajosné
Nagy László
Nagy Zoltán
Nemeshanyi Hubáné
Németh Borbála
Németh S. Katalin 1973

Ocskó Istvánné 1973
Párkai Istvánné
Pataky Magdolna 1973
Dr. Pergel Ferenc
Plihál Katalin
Pócsi Árpádné
Pozsony Endréné
Prepeliczay Györgyné
Sajtós Endre
Sonnevend Péterné
Stella Györgyi
Székely Ágnes
Szinyákovics Györgyné
Szóts Endréné
Tolnai Lászlóné
Tölgyesi Lászlóné
Vajda Kornél
Vásárhelyi Judit 1973
Velencei Katalin
Veöreös Enikő
Vizsolyi Gyuláné
Vona Katalin
Wojtilla Gyuláné
Wolf Magdolna
Zsigmondy Árpádné

7026 *Könyvtáros II.*

Ábry Béláné
Bali Judit 1973
Balogh Judit
Bangha Katalin 1973
Belencsik Lajos
Bem Zsuzsa 1973
Bobik Zsuzsánna 1973
Dr. Borsányi Ferencné
Buzás János
Csajkovits Józsefné
Csákvári Elekné
Csanádi Imréné
Farkas Ágnes
Farnady Livia
Fenyősy Antónia
Gál Julianna
Győrfi Erzsébet
Hajdú Lajosné
Herboly Miklósné
Ispánki Ferenc

- Kaibinger Károlyné
Kasánszky Zsombor 1973
Kelemen Éva
Kobelrausch Katalin 1973
Kocsy Lászlóné
Komornik Zoltánné
Kopcsay Zsuzsa
Kovács Adrienne 1973
Kricsfalussy Lászlóné
Ladányi Mária 1973
Láng Tiborné
Misley Judit
Németh Károlyné
Neumayer Katalin
Oláh Béláné
Pál Ágnes
Dr. Pál Albertné
Papp Andrásné
Pászti Ágnes 1973
Pásztor Rezsóné
Révay Rita
Simon Jánosné
Somorjai Olga
Szalay Klára
Takács Béláné
Tibolya Istvánné
Tisza Kálmánné 1973/elhunyt
Dr. Tóth Lajosné
Turán Frigyesné
Vajnai Sándorné 1973
Varga Zsoltné
Ventura Eduárdné
Veisse Istvánné
Zölde Kornélia
- 7027 *Könyvtáros III.*
Korber Károlyné
- 7030 *Könyvrestaurátorok II.*
Czigler Mária
Gálos Gáborné
Hörömpöli Andrásné
Dr. Szabados Györgyné
Szalai Zoltánné
Szénási Lászlóné
Dr. Zimnic Jánosné
- 7402 *Gazdasági igazgató I.*
Soltész András
- 7403 *Gazdasági igazgató II.*
Bolgár Pálné
- 7404 *Gazdasági osztályvezetők*
Dr. Hernády Dénes
Dr. Sebestyén Gáborné
- 7421 *Csoportvezetők*
Farkas Jánosné
Jávor Péterné
Radics Lajos
Rakovszky Istvánné
- 7422 *Főelőadó I.*
Mészáros Pálné
Savanyó Rezsóné 1973
- 7423 *Főelőadó II.*
Kiss Györgyné
Dr. Lakatos Lászlóné
Nemere Zoltánné
Pintér Antalné
- 7424 *Előadók*
Bálint Zoltánné
Fölkl Péterné 1973
Jánka Józsefné 1973
Jenei Anna
Kovács B. Istvánné
Kozák György
Méhész Tamásné
Orbán Ákosné
Rákóczy Csabáné
Vén Tiborné
Zölde Istvánné 1973
- 7425 *Műszaki ügyintéző I.*
Mencsik Pál
- 7426 *Műszaki ügyintéző II.*
Balassa Jenőné
Beöthy Bertalánné
Monostory Jenő

7427 Műszaki ügyintéző III.

Dr. Debuly Imréné

7461 Könyvtári raktárvezetők

Hegy Andrásné
Kádár László
Kurecz Antalné
Mirki György 1973/nyugd.
Nagy Zsigmond
Németh János
Németh Lajos
Sefcsik Gyuláné
Szilvássy Istvánné
Szóke Józsefné
Tatai András

7462 Könyvtári raktárosok

Barnaföldi Gábor
Gróf Zoltán
Jakab Oszkár 1973
Jónás Mária
Kléger István
ifj. Papp Sámuel 1973
Száraz György
Timár Péter

7463 Könyvtári segédrestaurátorok

Kálmán Péterné
Krizka Györgyné
Szentpáli Eszter

7468 Kiemelt termelő szakmunkások

Csala Ottó
Deutsch Dávid 1973
Fodor Béla
Geröly Józsefné
Mayer János
Prim József 1973/nyugd.
Reczetár Kálmán
Rothmeisel Károly
Sándor István

7469 Szakmunkások

Balázs Ferencné
Demjén Andrásné

Farkas Csilla
Fodor Vincéné
Gáspár Pál 1973
Gyenge Sándorné
Hajdu Erzsébet 1973
Horváth Miklósné
Klenczner Lászlóné
Lohn Ágostonné
Magyar Erzsébet
Mazula Károlyné
Mirki Erzsébet
Molnár Csabáné
Mürschberger Ferencné
Németh Jánosné
Neppel Ferencné
Porpácz József
Rauznitz Endréné
Samkó Ferencné
Schäffer Katalin
Schmidka Ferenc 1973
Selmeczi Ferencné
Stróh Tamásné
Szabó Istvánné
Szecsei Gáborné
Szendi Emma
Szigetvári Lászlóné
Urbányi Vilmos
Zséli Lászlóné

7471 Kisegítő I.

Barsin József
Dr. Bartók György
Keresztury János 1973
Koncz András
Mórai György
Sinkó Pálné
Szilágyi József
Szuchovszky Zoltán
Tiszai István

7472 Kisegítő II.

Berey Béla
Boda Józsefné
Boros Lajosné 1973
Chapó Márkné
Debreczeni Károlyné
Domanyik Mihályné

Fogd Józsefné 1973
Fordán Lajosné
Gajai Jánosné
Gólya József
Hajdú Sándorné
Horváth István 1973/nyugd.
Horváth Lajosné
Husi Kálmánné
Kassai Lajos
Kuczog Lajosné
Kulin Gábor
Mayer Jánosné 1973
Mészáros Mihályné 1973
Mirki György
Molnár Béla
Molnár János
Nagy Sándor 1973/nyugd.

Pálinkás Istvánné
Piller Antalné
Pintér Jánosné
Pusztai Istvánné 1973
Selig Attila 1973
Szép Sándorné
Szerdai Tiborné
Varga Katalin 1973

7475 Portás, házfelügyelő

Hajós Csabáné

Gépkocsivezetők

Dávid Kálmán 1973
Soproni Péter
Szücs István

B) KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT

Igazgató II.

Papp István

7003 Főosztályvezető

Sallai István

7005 Osztályvezetők

Bereczky László
Gerő Zsoltné
Horváth Tibor
Dr. Kamarás István
Szente Ferenc
Vadász Ferencné

7006 Osztályvezető-helyettes

Pelejtei Tibor

7022 Tudományos főmunkatársak

Bereczky Lászlóné
Fodor András
Dr. Károlyi Zsigmondné 1973
Katsányi Sándor
Dr. Kövendi Dénes

Dr. Parányi Györgyné 1973

Szilágyi Tibor
Tarr Lászlóné
Dr. Urbán László
Urosević Danilo
Dr. Vargha Balázs

7023 Tudományos munkatársak

Fogarassy Miklós
Körtés Júlia
Nyakó István
Szabó Sándor

7024 Főkönyvtárosok

Benkő Attiláné
Bokorné Havas Katalin 1973
Cholnoky Győző
Csoboth Attila
Kende Ferike
Nagy Attila
Pintér Márta
Sonnevend Péter
Szaniszló Mihályné
Török Sarolta

7025 Könyvtáros I.

Deutsch Béláné
Koncz Béláné
Mándy Gábor
Nagy Péter
Prágai Pálné
Sövényházy Csilla 1973

Kozákovics Endréné
Melegh Antalné
Mojtó Katalin

7422 Főelőadó II.

Czinner Tiborné

7026 Könyvtáros II.

Cavalloni Gyöngyi
Bobok Györgyné
Hölgyesi Györgyi
Jordán Katalin
Kausay Tiborné
Kiss Zsuzsánna

7424 Előadó

Dr. Pákh Tiborné 1973

7442 Adm. ügyv. alkalmazott I.

Duffek Károlyné
Kovács Árpádné
Móor Istvánné

1. táblázat

A könyvtár állománya

	Állomány ¹ 1972. dec. 31.	1973. évi ³ gyarapodás	1973. évi fogyaték	Állomány 1973. dec. 31.
Könyv (kötet) ²	1 692 913	37 129	4 010	1 726 032
Időszaki kiadványok (évfolyam)	180 022	5 565	—	185 587
Kézirat (db)	429 458	12 061	—	441 519
Zenemű (db)	90 630	3 061	—	93 691
Térkép (db)	171 867	467	—	172 334
Kisnyomtat. (db)	1 955 556	57 980	20 699	1 992 837
Szabvány	43 385	2 546	—	45 931
Szabadalmi leírás	6 968	687	—	7 655
Kép, metszet	213 868	3 907	—	217 775
Mikrofilm neg. (címl. egység)	50 253	2 135 ⁴	—	52 388
Mikrofilm poz. (címl. egység)	39 548	139 ⁵	—	39 687
Dokumentációs neg. és diafilm	11 426	134	—	11 560
Hanglemez, hangszalag	4 917	305	—	5 222
Egyéb	17 930	—	—	17 930
Összesen	4 908 741	126 116	24 709	5 010 148

¹ Az itt megadott adatok eltérnek a legutóbbi évkönyben közölt adatoktól. Ennek oka az, hogy a könyvtárban eddig vezetett statisztikai kimutatásokat az 1965–70 között lefolytatott általános állományrevízió végeredményéhez kellett utólagosan igazítani.

² Könyvtárunk „nagyállományaként” ismert könyvraktarában, így az állományi adatokban is, a könyvek, brosrák, jegyzetek, különnyomatok egy egységben vannak és *könyvek* címen szerepelnek.

³ A gyarapodás adataiban sem a műemlékkönyvtárak, sem a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtárának adatai nem szerepelnek.

⁴ 1 835 718 mikrofilmkocka.

⁵ 1 218 099 mikrofilmkocka.

Az 1973. évi gyarapodás a beszerzés módja szerint

Dokumentum	Vétel	Ajándék	Csere	Kötelespld.	Saját előállítás	Összesen
Könyv (kötet)	2 817	1310	3148	29 753	101	37 129
Időszaki kiadványok (évfolyam)	1 286	762	839	2 678	—	5 565
Kézirat (darab)	11 141	873	—	—	47	12 061
Zenemű (darab)	727	231	74	2 012	17	3 061
Térkép (darab)	30	33	5	399	—	467
Kisnyomtatvány (darab)	3 178	776	598	53 428	—	57 980
Szabvány (darab)	—	—	—	2 546	—	2 546
Szabadalmi leírás (darab)	—	—	—	687	—	687
Kép, metszet (darab)	2 382	499	—	1 026	—	3 907
Mikrofilm neg. (címl. egység)	4	—	2	—	2129	2 135
Mikrofilm poz. (címl. egység)	6	—	2	—	131	139
Oktató diafilm (címl. egység)	—	—	—	134	—	134
Hanglemez, hangszalag	87	20	18	173	7	305
Egyéb dokumentum	—	—	—	—	—	—
Összesen	21 658	4504	4686	92 836	2432	126 116

A gyűjtemények használata

Olvasótermek forgalma	Használók száma	Használt egys. száma	Kölcsönzött egys. száma
Beiratkozott olvasók	12 660		
Napi jeggyel olvasók	278		
<i>Központi olvasótermek</i>			
Könyvek	40 243	164 911	6644
Időszaki kiadványok	24 550	54 356	93
<i>Különgyűjtemények</i>			
Kézirattár	1 345	35 859	
RNYT	987	4 272	
Kisnyomtatványtár	150	154 638	
Színháztörténeti Tár	536	96 600	
Térképtár	139	1 599	
Zeneműtár	1 498	10 067	
ZKT	1 379	6 982	
			137 ¹
Összesen	70 827	529 284	6874

¹ Különgyűjteményekből kölcsönzött dokumentumok száma.

A könyvtár kiadványai

a) *Önálló kiadvány, nyomdai előállításban:*

1. *(Ötszáz) 500 éves a magyar könyvnyomtatás. Kiállítási kalauz.* (Szerk. BERLÁSZ Jenő.) Zrínyi Nyomda. 56, [4] l., illusztr. A/5 méretben, 3,7 (A/5) ív, 10 000 példány.

b) *Önálló kiadványok, házi sokszorosításban:*

2. *Kurrens külföldi folyóiratok a magyar könyvtárakban. Lelőhelyjegyzék.* [4] 639, LXV l. B/5 méretben, 62 (A/5) ív, 1000 példány.
3. *Magyar könyvészet. 1970. A magyarországi könyvek, térképek és szöveges hang-lemezek címjegyzéke.* IX, 1034 l. A/4 méretben, 130,5 (A/5) ív, 1150 példány.
4. *Magyar könyvészet. Tankönyvek. 1969–1970. A Magyarországon megjelent tankönyvek, egyetemi és főiskolai jegyzetek szakosított jegyzéke.* V, 431 l. A/4 méretben, 54,5 (A/5) ív, 800 példány.
5. *A magyarországi könyvkiadók, nyomdák és sokszorosítók jegyzéke és köteles-példány-szolgáltatásuk az 1970–1971. években.* 88 l. A/5 méretben, 5,5 (A/5) ív, 350 példány.
6. *Az Országos Széchényi Könyvtár katalógusai. Használati útmutató.* (Lezárva: 1972. május 31.) Összeáll. FARAGÓ Lászlóné, HARASZTHY Gyula. 177 l., illusztr. B/5 méretben, 15,75 (A/5) ív, 750 példány.

c) *Időszaki kiadványok, házi sokszorosításban:*

7. *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Bibliographia Hungarica.* 1—24 szám + Tájékoztató melléklet.
A/4 méretben, 163,5 (A/5) ív, 1100 példány.
8. *Magyar Zeneművek Bibliográfiája. A Magyar Nemzeti Bibliográfia melléklete.* 1—4 szám + az 1972. és 1973. évi betűrendes mutató.
A/4 méretben, 18,6 (A/5) ív, 1100 példány.
9. *Magyar Folyóiratok Repertórium. Repertorium Bibliographicum Periodicorum Hungaricorum.* 1—24 szám + az 1972. évi betűrendes mutató.
A/4 méretben, 296 (A/5) ív, 1050 példány.
10. *Hungarica Külföldi Folyóirat szemle. A Magyar Folyóiratok Repertórium melléklete.* 1—4 szám.
A/4 méretben, 52 (A/5) ív, 1050 példány.
11. *Külföldi Magyar Nyelvű Folyóiratok Repertórium. A Magyar Folyóiratok Repertórium melléklete.* 1—4 szám + az 1972. évi betűrendes mutató.
A/4 méretben, 52,6 (A/5) ív, 1050 példány.
12. *Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke. Filozófia. Társadalomtudományok. Művészet. Nyelvészet. Irodalom.* 1—12. szám.
A/4 méretben, 335 (A/5) ív, 300 példány.
13. *Ua. Természettudományok. Orvostudományok. Műszaki tudományok. Agrártudományok.* 1—12. szám.
A/4 méretben, 298 (A/5) ív, 500 példány.
14. *O(rszágos) Sz(échenyi) K(önyvtár) Híradó.* 1—12 szám 6 füzetben. 256 l.
A/4 méretben, 32 (A/5) ív, 400 példány.

Деятельность Государственной Библиотеки Имени Сечени в 1973 году

В 1973 году самым значительным событием было то обстоятельство, что началось переселение одной части фонда национальной библиотеки в новую часть хранилища нового здания, строящегося в крепости Буда. Хотя пройдет еще несколько лет до тех пор, пока из королевского дворца перестроенном здании национальная библиотека может начать свою деятельность, возможность для использования новых, уже готовых помещений в значительной мере облегчили настоящее, очень стеснительное состояние хранилища национальной библиотеки.

В 1973 году обеспечили основы для введения в Венгрии Международную стандартную нумерацию книг (International Standard Book Number — ISBN). С включением в центральные функции национальной библиотеки этой новой задачи, еще в большой мере укрепили ее ответственность в области учета и регистрации национальной печатанной продукции документов.

Библиотека приняла также активное участие в организованных праздничных ознаменовании 500 летней годовщины венгерского книгопечатания. Организованная совместно с Венгерским Национальным Музеем выставка по истории книги и книгопечатания, имела очень большой успех.

1. Комплектование фондов

Данные по комплектованию фондов содержат таблицы №№ 1 и 2. При комплектовании фондов, библиотека особое внимание уделяла на полное комплектование, собрание национальной литературы. Для библиотеки отечественную печатанную продукцию документов обеспечивает Служба обязательных экземпляров. Из этого источника фонд библиотеки в 1973 году увеличился приблизительно на 90 000 томов документов; это количество с года в год увеличивается. Из 90 000 библиотечных единиц только меньшую часть составляют книги и периодические издания. Из книг и периодических изданий по двум экземплярам библиотека включает в свой фонд. Большую часть обязательных экземпляров составляют разные, мелкие печатанные издания.

В области комплектования заграничной литературы библиотека считает своей перво-

очередной задачей комплектование хунгарик и литературы соответственно ее традиционному профилю — выборочно основные заграничные справочники по литературоведению и истории. Особое внимания уделяется также комплектованию справочно-информационной литературе, напр. комплектованию лексиконов, словарей, библиографий и печатных каталогов.

Каталоги

После 11 летней работы завершили реконструкционные работы основного служебного каталога, содержащего приблизительно полтора миллионов каталожных карточек служебного алфавитного каталога. На основании единых принципов построенный каталог, с повышением его информационной ценности, стал достоверным и современным справочно-информационным средством внутренней библиотечной работы. В настоящее время осуществляется, предназначенный для пользования читателям, реконструкция систематического каталога. Реконструкция, составленной на основании индексов Универсальной Десятичной Классификации систематического каталога, составляет и поднимает значительное число таких проблем, соответствующее решение которых библиотеке пока еще не удалось.

В Венгрии в настоящее время готовится новый стандарт для описания произведений печати, который в самой большой мере принимает во внимание и международные правила и требования машинной обработки. В разработке нового стандарта принимают участие и специалисты национальной библиотеки. Кроме этого, в библиотеке провели подробный анализ проекта стандарта нового правила описания и его сопоставление с собственной практикой библиотеки.

В 1973 году вышел из печати, в величине 16 авторских листов труд, излагающий систему каталогов Государственной библиотеки имени Сечени. Редакторами издания являются д-р Дьюла Хараст и Л. Фарго.

Библиографическая работа

Периодические выходят из печати текущие издания, входящие в систему венгерской национальной библиографии, которые, с одной стороны, вскрывают отечественные книги и журнальные статьи, с другой стороны, опубликованные за рубежом, касающиеся Венгрии, произведения. (По численности всего 9 изданий).

В рамках машинной обработки венгерской национальной библиографии, подготовлен системный проект для механизированной обработки национальной библиографии. Развитие, основанных на принцип системы MARC 11 работ, подает надежду к тому, что начиная с 1976-го года Венгерская Национальная Библиография будет издаваться автоматизированно.

Ретроспективная библиографическая разработка, которая до сих пор, с одной стороны, стремилась на полную обработку литературы недавних времен, т. е. материала 20-го столетия, а с другой стороны, организуя работы на новых основах, на полное вскрытие литературы давних времен, литературы 16—18-го столетия, в настоящее время библиотека в государственном масштабе расширила свою исследовательскую деятельность на обработку литературы 18 столетия. Акция поддерживаемая Министерством культуры, относится к обработке материала всех отечественных — как государственных, так и церковных — собраний 18 столетия. В этой области наша библиотека исполняет большие организационные задачи.

Национальная библиотека принимает участие и в нескольких международных библиографических начинаниях — RIMS, Répertoire International des Sources Musicales, ISHB, International Current Bibliography of the printed Book and Library — для которых регулярно высылает отечественный материал.

Обслуживание читателей, информационная деятельность

Данные по обслуживанию читателей содержит таблица № 3. Читательский оборот библиотеки, который уже несколько лет находился на подобном уровне, в 1973 году повысился на 500 человек. В тоже время повысилось и число использованных единиц. В тоже время повысилось и пользование числа библиотечных единиц. Но обслуживание читателей осуществляется во все более стеснительных условиях; во все большей мере повы-

шается число такого материала, при выдаче которого нужно было ввести предварительную выписку, так как все более и более повышается та часть фонда, которая размещена в хранилищах зданий, находящихся на далекое расстояние от библиотеки. Нехватает читательских мест, особенно нет достаточно мест для чтения книг. Коренное изменение на этой области можно ожидать только в новом здании библиотеки.

На запросы библиотека и в дальнейшем предоставляет письменные справки (информации) многим зарубежным и отечественным учреждениям. (Их число в настоящее время превышает 700). Сильно повышается тенденция запросов на копии. Наша репрографическая служба удовлетворила всем поступившим запросам.

Состояние хранения, охрана фонда, репрография

В конце 1973 года в новом здании библиотека могла начать заселение хранилищ. Так как национальная библиотека, еще долгое время будет работать в настоящем здании, в хранилище, строящегося в Будапештском дворце нового здания, библиотека старается постепенно переселить редко спрашиваемый материал. Из хранилищ переселение, в первую очередь, начали тех изданий, которые находятся на большое расстояние от здания центральной библиотеки. Библиотека устроила ту часть площади хранилища, строительство которой в 1973 году завершилось и которая служит для специального хранения газет большого формата. Размещенные на полках лежа тома газет в настоящее время занимают 3500 погонных метров.

В 1973 году, в современной форме, удалось решить охрану газетного фонда с помощью расположения их в оптимальных технических условиях. В рамках преспективной программы библиотеки уже несколько лет регулярно осуществляется микрофильмование фонда отечественных газет. В 1973 году подготовили микрофильмы на свыше 2,7 миллионов страниц газет.

В большом размахе проводится и консервация оригинального материала. Число переплетенных библиотечных единиц составляет свыше двадцать тысяч.

Полиграфический отдел во все большем количестве изготавливает издания библиотеки и в 1973 году удовлетворил все, поступившие в отдел запросы.

II. Центральные библиотечные услуги

Количество печатанной продукции, поступающей из Службы обязательных экземпляров, снова увеличилось. Количество их штук превышает один миллион. Большую часть этой печатанной продукции библиотека передала другим венгерским библиотекам. При Службе обязательных экземпляров организовали Бюро Международной стандартной нумерации книг и наладили связи с Центром Международной стандартной нумерации книг. Подготовительные работы для введения системы уже завершились, таким образом, начиная с 1974 года издания профессиональных венгерских книгоиздательств будут издаваться уже с номерами Международной стандартной нумерации книг.

Служба по распределению дублетов в 1973 году отечественным библиотекам отправила свыше 40 000 библиотечных единиц. Служба международного обмена, на основании своей двойной функции, с одной стороны, для национальной библиотеки приобрела численные зарубежные документы, с другой стороны, распределила между отечественными библиотеками, поступивший в национальную библиотеку зарубежный материал — всего приблизительно 20 000 библиотечных единиц.

В центральном каталоге зарубежных книг зарегистрировали приблизительно 150 000 новых данных. Число, предоставленных на запросы информации — 12 000. Центральный каталог периодических изданий дополнили 75 000 новыми данными и в 13 000 случаях предоставили на запросы разную информацию. Издаваемое периодически издание „Текущие зарубежные журналы в венгерских библиотеках“ информирует о местонахождении 15 000 журналов, поступающих регулярно в венгерские библиотеки. Основывающийся на заявленные описания в Центральном каталоге книг, регулярно издается „Государственный список поступлений зарубежных книг“. Издание выходит в двух сериях — серия общественные науки и серия естественные науки.

В Отдел междубиблиотечного абонементу поступи лоприблизительно 23 000 запросов, из них 9,3 процентов из-за границы. Число поступивших из-за границы по междубиблиотечному абонементу документов было приблизительно 9 с половиной тысяча; половину из них прислали в копиях (репродукции, фильмы).

III. Управление библиотеки, организационные изменения, экономическое положение, международные связи

В течении 1973 года в организации библиотеки осуществили некоторые изменения. Новая организационная форма библиотеки отражает двойную систему задач библиотеки: 1. задачи в области собраний библиотеки; 2. задачи в области центральных междубиблиотечных услуг.

Для укрепления центрального руководства и контроля, организовали новую должность на заместителя главдиректора.

Средства, обеспеченные в государственном бюджете оказались достаточными для содержания и деятельности учреждения.

Международные связи библиотеки характеризовало более тесное сотрудничество, в первую очередь, с международными организациями и информационными системами. В работе, проводимой в рамках Международной системы научной и технической информации, стран-членов СЭВ библиотека содействует в нескольких областях — Служба регистрации периодических изданий стран-членов СЭВ, теоретические исследования, стандартизация. Московскому Центру, данные отечественных журналов для Службы регистрации периодических изданий стран-членов СЭВ, предоставляет в форме подходящей для машинной обработки. Проект-стандартизации введения международного идентифицирующего номера книг и журналов для стран-членов СЭВ, разработали специалисты библиотеки.

Сотрудники библиотеки приняли участие на организованных в 1973 году съездах ИФЛА и АИБМ. В работе отдельных комитетов съездов, представители библиотеки приняли активное участие. Дальше развивались непосредственные связи с братскими учреждениями социалистических стран. В рамках личного обмена, из социалистических стран посетили библиотеку 21 библиотекарь.

В 1973 году сотрудники библиотеки в 37 случаях ездили за границу. (В 27 случаях в социалистические страны, в 10 случаях в капиталистические страны).

The Activities of the National Széchényi Library in 1973

The most significant event of the year was that the transfer of part of the holdings into the stacks of the new building could be started. Although it will take several years until the Library can start its new life in the building of the former royal palace, the completion of the new stacks considerably eased the very serious storage problems.

It was in 1973 that the preparations for the introduction of the International Standard Book Number into Hungary were completed. This new task, as an addition to the central coordinating functions of the national library, further increased our responsibility in registering and recording the documentary production of the nation.

The Library took an active part in the celebrations marking the 500th anniversary of the introduction of printing into Hungary. The exhibition on the history of publishing and printing, organized together with the Hungarian National Museum, had a very favourable reception.

I Acquisitions

The numerical details of the acquisitions are given in tables No. 1 and 2.

In our acquisitions policy the main emphasis is on acquiring the complete written production of the nation. The delivery of copyright copies ensures that the task is met as far as documents produced in Hungary are concerned. In 1973 the augmentation of the holdings from this source amounted to c. 90 000 units of documents — a quantity continuously on the increase. Only a smaller part of that was made up by books and periodicals (to be deposited in two copies), the majority was represented by publications falling under the category of small print.

As regards foreign acquisitions the Library endeavours to gather all the works

relating to Hungary as well as a good selection from the current literature of our traditional spheres of collection: literature and Hungarian history. Special emphasis is laid on works of reference, e.g. encyclopaedias, dictionaries, bibliographies and printed catalogues.

Catalogues

After eleven years of work the reconstruction of the basic catalogue of the Library, the alphabetic catalogue for staff use, has been completed. It contains nearly one million and a half of cards. With its information value increased, built on unified principles, it has become a reliable and up-to-date tool for the staff. The reconstruction of the subject catalogue is still in progress. Its system, the Universal Decimal Classification, raises several problems of reconstruction, to which no satisfactory solution has been found so far.

In Hungary new descriptive cataloguing rules are being prepared, which take into consideration both the international standards and processing by machine. Several members of our staff take part in working out the new rules. A detailed analysis of the draft and its comparison with our present practice has been undertaken.

A publication describing the catalogues of the National Széchényi Library, comprising 16 printed sheets, came out in 1973, the work of Dr. Gyula HARASZTY and Mrs. L. FARAGÓ.

Bibliographic work

The current publications making up the Hungarian national bibliography (covering books and periodicals published in Hungary and also the articles relating to Hungary published abroad) appeared regularly. All together there are nine such publications.

Under the programme of the mechanization of the production of the Hungarian national bibliography the draft system of the bibliography has been finished. It is based on the MARC II system. The progress of the work enables us to hope that from 1976 we shall be able to bring out the Hungarian National Bibliography by machine.

Our retrospective bibliographic work aims at producing modern bibliographies, as complete as possible, for the periods which are inadequately covered, i.e. the early 20th century and the early centuries (16th–18th) of printing. Now the researches on the 18th century—supported directly by the Ministry of Culture—has been made into a nation-wide action by surveying the 18th century material of all collections existing in the country, whether they are in public or private (Church) ownership. In connection with this scheme our library has to do large-scale organizing work.

The Library takes part in several international bibliographic projects, too, and currently reports Hungarian entries to *RISM (Répertoire International des Sources Musicales)* and *ISHB (International Current Bibliography of the History of the Printed Book and Library)*.

Reference Service

The relevant figures of the reference activities are given in table No. 3. The number of users, which had been stagnant in the last years, increased by about 5 000. The number of units used also increased. The serving of the readers is becoming more and more difficult: advance ordering has to be introduced for an ever increasing number of materials, as more parts of the holdings are kept on stacks in various outlying buildings. The number of seats is also very inadequate, especially in the general reading-room. In this question no real improvement can be envisaged until moving into the new building.

The number of written answers to reference questions asked by the various institutions at home and abroad exceeded 700. The orders for material to be copied are very much on the increase. The reprographic service met all the demands.

Storage, preservation and reproduction

At the end of the year the occupation of the stacks in the new building of the library could be started. As the library will remain in the present building still for several years, only the less frequently used material is placed on the shelves of the new building in Buda Castle. At first material kept on stacks far from the central ones was transferred.

In 1973 the whole operation dealing with the protection of the newspapers was at last placed on an up-to-date footing, with optimal technical conditions. The micro-filming of the collection of Hungarian newspapers has been going on for several years under a long-term programme. This year more than 2.7 million newspaper-pages have been filmed.

Great efforts are being done for the conservation of the originals, too. The number of units newly bound was near 20 000.

The duplicating workshop produces an increasing amount of publications, while also meeting the demands of the readers.

II Inter-library (central) services

The number of prints delivered to the Deposit Service further increased and exceeded one million pieces. Most of them were distributed among the rest of the Hungarian libraries. Attached to the Deposit Service a Hungarian ISBN office has been set up, and contact was established with the international ISBN centre. With the preparations completed, all the publications of the established publishing houses of Hungary will appear with the ISBN, starting with 1974.

The Excess Copies Centre has forwarded about 40 000 library units to the libraries of Hungary. In accordance with its double functions, the International Exchange Service acquired about 20 000 documents from abroad, partly for the national library, partly for distribution among the other libraries.

The Union Catalogue of Foreign Books registered about 150 000 new data, while giving 12 000 informations. 75 000 new data were entered in the Union Catalogue of Foreign Periodicals, which gave information in 13 000 cases. The list "Current Foreign Periodicals in the Libraries of Hungary" informed its users on the location of 15 000 titles of current periodicals. Based on the reports to the Union Catalogue of Foreign Books, the monthly current list of the foreign acquisitions of the Hungarian libraries continued to appear in two series (social sciences and natural sciences).

The number of requests submitted to the Inter-Library Loan Service was about 24 000, of which 9,3 per cent came from abroad. 9 500 documents were received from abroad, half of which was in some form of reproduction.

III Administration, organization, economic position, international relations

During the year some changes were made in the organization of the Library. The new structure is a reflection of the double function of the national library: 1.) tasks connected with the holdings, 2.) inter-library (central) services. In order to strengthen the central direction and supervision of the institution another post of Deputy Director-General was created.

The sum laid out in the national budget for the maintenance and functioning of the Library has proved sufficient.

Our international relations were marked by increasingly closer cooperation with the various international organizations and information-systems. The Library took part in the International Scientific and Technological Information System of the CMEA (Comecon) in a number of fields, including periodicals registration service, theoretical researches, standardization. The data of the Hungarian periodicals were forwarded to the centre in Moscow for the common registration service of the CMEA countries in a machine-readable form. A draft standard for the CMEA member-countries for the introductions of identification numbers for books and periodicals was elaborated by the experts of our Library.

The representatives of the Library attended the 1973 congresses of both IFLA and AIBM, also making an active contribution to the work of the various committees.

Direct contacts with the fellow-institutions of the socialist countries developed further. Within the framework of exchange visits 21 librarians of five socialist countries were received.

Members of the staff made 37 foreign visits in 1973, 27 to socialist countries, 10 to capitalist ones.

Somkuti Gabriella